

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MAO TSE - TUNG

**ÇİN İNKİLÂBININ
TEORİK MESELELERİ**

SOSYAL YAYINLAR

STAY WITH US
FOR THE
BEST OF
THE
BEST

ÇİN İNKİLÂBININ TEORİK MESELELERİ

MAO TSE-TUNG

ÇİN İNKİLÂBININ TEORİK MESELELERİ

Türkçeye çeviren :

K. Sahir Sel

SOSYAL YAYINLAR

Cağaloğlu, Servili Mescit Sokak,
Kurt İshani, No. 107 — İstanbul

Matbaa Teknisyenleri Basımevi
Divanyolu, Biçkiyurdu sokak 12
İSTANBUL — 1966

PRATİĞE DAİR

**Bilgi ile pratik ve bilgi ile aksiyon
arasındaki bağılık
(Temmuz 1937)**

Çinde inkılâpçı kadroya dahil bazı kimseler uzun müddet Çin inkılâbı tecrübesini red ve «marksizmin bir dogma olmayıp bir aksiyon kılavuzu olduğu» hakikatini inkâr etmiş, marksist metinlerden gelişi güzel alınmış mücerret kelime ve cümlelerle insanlara gözdağı vermekten başka bir şey yapmamışlardır. Ampirizm taraflısı başka bazı kimseler ise, yine uzun müddet, kendi şahsî, dar (sınırlı) tecrübelerine saplanıp kalmışlar, ne teorinin inkılâpçı pratik için taşıdığı önemi anlayabilmiş, ne de inkılâbın durumunu bütünü içinde görebilmişlerdir. Bunlar ne kadar gayretle çalışırlarsa çalışsınlar, bu kö-rükörüne yapılmış bir çalışma oluyordu. Bu iki gruptan kimselerin hatâlı anlayışları, bilhassa dogmatik anlayışlar, 1931 - 1934 yıllarında Çin inkılâbına çok büyük zararlar vermiştir. Bundan başka, marksistlik cübbesine bürünen dogmatikler, inkılâpçı kadrodan birçok insanları yanlış yollara sürüklemişlerdir. Bu eser, 1937 yılı temmuz ayında, dogmatizm ve ampirizm taraftarlarının, bilhassa dogmatizm taraftarlarının, işledikleri sübjektif karakterdeki hatâları marksist bilgi teorisi pozisyonundan hareketle teşhir etmek gayesiyle yazılmıştır. Sübjektivizmin bir çeşidi olup pratiği hor gören dogmatizmin iç yüzünün açığa vurulması bu eserin ağırlık noktasını teşkil etmektedir. Esere bu sebeple *Pratiğe dair* adı verilmiştir. Mao Tse - tung tarafından burada geliştirilen görüşler, kendisinin daha önce Japon Aleyhtarı Askerî ve Siyasî Yen'an Üniversitesi'nde verdiği konferanslarda ekspozé edilmiş idi.

*Çinde Mao Tse - tung'un Seçme Eserlerini
Yayımlamakla Görevli Komisyon.*

Marksizmden önceki materyalizm bilgi problemlerini ele alırken insanların sosyal tabiatını, insanlığın tarihî gelişmesini hesaba katmıyor ve, bunun için de, bilginin sosyal pratiğe bağlı olduğunu, yani istihsale ve sınıf mücadelelerine tâbi bulunduğunu anlamaktan âciz kalıyordu.

Marksistler, en başta, insanların istihsal faaliyetlerinin onların pratik faaliyetlerinin temelini teşkil ettiğini, pratik faaliyetin de diğer bütün faaliyetleri tâyin ettiğini düşünürler. Bilgi konusunda insanlar esas itibariyle kendi maddî istihsal faaliyetlerine tâbidirler, bu maddî istihsal seyri içinde tedricen tabiatın fenomenlerini, hassalarını, kanunlarını ve insanın tabiatla olan münasebetlerini kavrarlar ve yine istihsal faaliyetleri sayesinde, muhtelif derecelerde ve keza tedricî bir şekilde olmak üzere, insanlar arasındaki muayyen münasebetleri bilmeyi öğrenirler. Bütün bu bilgilerin istihsal faaliyeti dışında elde edilmesine imkân yoktur. Sınıfsız cemiyette, tek başına alınan her fert, bu cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, cemiyetin diğer üyeleriyle iş birliği ederek ve onlarla muayyen istihsal münasebetlerine girişerek, insanların maddî hayatıyla ilgili problemlerin halline müteveccih bir istihsal faaliyetinde bulunur. Muhtelif sınıflı cemiyetlerde de, bu cemiyetlerin farklı sınıflara mensup üyeleri çeşitli şekillerde bazı muayyen istihsal münasebetlerine girişerek keza insanların maddî hayatıyla ilgili problemlerin halline müteveccih bir istihsal faaliyeti gösterirler. İşte, beşerî bilginin gelişmesinin esas kaynağı buradadır.

İnsanların sosyal pratiği yalnızca istihsal faaliyetinden ibaret değildir. Bunun daha birçok şekilleri vardır : sınıf mücadeleleri, politik hayat, ilim ve sanat alanında gösterilen faaliyet... Kısaca, sosyal insan cemiyetin pratik hayatının bütün alanlarına iştirak eder. Bu sebeptir ki, insan, bilgi faaliyeti içinde, yalnız maddî hayatta değil, aynı zamanda politik ve kültürel hayatta (ki maddî hayata sıkıca bağlıdır) da insanlar arasında mevcut çeşitli münasebetleri, muhtelif derecelerde olmak üzere, kavrar. Bu münasebetler arasında sınıf mücadele-

lerinin çeşitli şekilleri beşerî bilginin gelişmesi üzerinde bilhassa derin bir tesir yapar. Sınıflı cemiyette her insan muayyen bir sınıfî pozisyonunda bulunur ve sınıf damgası taşımayan hiçbir düşünce tarzı mevcut değildir.

Marksistler insan cemiyetinin istihsal faaliyetinin aşağı derecelerden yukarı derecelere doğru adım adım geliştiği düşüncesindedirler. Bunun için, insanların gerek tabiat gerekse cemiyet hakkındaki bilgileri de aşağı derecelerden yukarı derecelere doğru, yani basitten komplekse, tek yanlılıktan çok yanlılığa doğru adım adım gelişir. Çok uzun bir tarih devri boyunca insanlar tarihi ancak tek yanlı bir tarzda anlayabilmişlerdir. Böyle olmasına sebep, bir yandan, eşya hakkında tandanslı bir görüşe sahip olan istismarcı sınıfların cemiyet tarihini durmadan tahrif etmeleri, öbür yandan da düşük istihsal seviyesinin insanların görüş ufkunu sınırlandırması idi. Ancak, devâsâ istihsal kuvvetleri —büyük endüstri— ile birlikte modern proletarya ortaya çıktığı zamandır ki, insanlar cemiyetin tarihî gelişmesi hakkında tam bir tarihî anlayışa erişebilmiş ve cemiyet hakkındaki bilgilerini bir ilim haline getirebilmişlerdir. Bu ilim marksizmdir.

Marksistler yalnız insanların sosyal pratiğinin, insanın dış dünya hakkında sahip olduğu bilgilerin hakikîliğine kıstaslık edebileceğini düşünürler. Çünkü, gerçekten de, ancak sosyal pratik içinde (maddî istihsal, sınıf mücadeleleri, ilmî tecrübeler prosesüsü içinde) murad ettikleri neticelere erişmek suretiyledir ki, insanlar bilgilerinin hakikîliğinin teyidini elde ederler. İnsanlar işlerinde başarı kazanmak, yani bekledikleri neticelere ulaşmak istiyorlarsa, mutlaka kendi fikirlerini objektif dış âlemin kanunlarına uydurmak zorundadırlar; aksi halde, pratikte başarısızlığa uğrarlar. İnsanlar başarısızlığa uğradıkları zaman bu başarısızlıktan ders alır, fikirlerini değiştirir ve bunları dış âlemin kanunlarına uydururlar; o zaman yenilişlerini zafer haline getirebilirler. İşte, «Başarının anası başarısızlıktır», «Her başarısızlık insanı daha akıllı yapar» sözlerinin ifade ettiği hakikat budur.

Materyalist diyalektik bilgi teorisi pratiğe baş yeri verir, çünkü insan bilgisinin, hiçbir derecesinde, pratikten koparılamıyacağını düşünür ve pratiğin önemini inkâr eden, bilgiyi pratikten ayıran bütün ha-

tâlî teorileri reddeder. Lenin şöyle der : «*Pratik, bilgiden (teorik'den) üstündür, çünkü onda yalnız genellik değil, fakat bilâvasıta gerçeklik değeri de vardır*» ⁽¹⁾.

Marksist felsefenin — diyalektik materyalizm — pek açık iki özelliği vardır : birincisi, onun sınıfî karakterde olması, diyalektik materyalizmin proletaryaya hizmet ettiğini açıkça kabul etmesi; ikincisi de, pratik karakterde olması, teorinin pratiğe bağlı olduğu, pratiğin teoriye temellik ettiği ve teorinin de buna mukabil pratiğe hizmet ettiği vakıası üzerinde ısrarla durmasıdır. Bir bilginin veya teorinin hakikîliği sübjektif bir takdirle değil, fakat objektif sosyal pratiğin neticeleriyle taayyün eder. Hakikatin kıstası ancak sosyal pratik olabilir. Materyalist diyalektik bilgi teorisinin baş görüşü, temel görüşü, onun pratik hakkındaki görüşüdür ⁽²⁾.

Lâkin, beşerî bilgi pratikten ne suretle doğar ve kendisi de pratiğe nasıl hizmet eder? Bunu anlamak için, bilginin gelişme prosesüsünü incelemek yeter.

İnsanlar pratik faaliyetleri prosesüsü içinde, ilk önce, bu prosesüs sırasında karşılaştıkları muhtelif şeylerin, muhtelif fenomenlerin ancak dış veçhesini; eşyanın (şeylerin) ve fenomenlerin münferit (isolée) veçhelerini, münferit eşya ve fenomenlerin dış bağıllığını görürler. İşte, meselâ, dışarıdan Yenan'a anket yapmağa gelen zevat birinci ve ikinci günlerinde bulundukları yeri, sokakları, evleri gördüler, birçok kimselerle temas ettiler, resmîkabullere, gece toplantılarına, mitinglere katıldılar, çeşitli konuşmalar dinlediler, muhtelif vesikaları okudular. Bütün bunlar fenomenlerin dış veçheleri, bazı münferit veçheleri ve dış bağıllıklarıdır. Bilgi prosesüsünün bu derecesine hissedilir (mahsus, sensible) idrak derecesi, yani ihsaslar ve tasavvurlar derecesi adı verilir. Yenan'da karşılaşılan bu muhtelif fenomenler, anket

(1) V. İ. LENİN : «Hegel'in Mantık ilmi hakkında kritik notlar», Felsefe defterleri, sahife 175, Editions sociales, Paris, 1955.

(2) K. MARX : «Feuerbach üzerine tezler». Felsefe etüdleri, sahife 61, Editions sociales, Paris, 1951. V.İ. LENİN: Materyalizm ve ampiriokritisizm, sahife 123 - 124, Editions sociales, Paris, 1948.

grupu mensuplarının his uzuvları (duygu organları) üzerine tesir ederek onlarda muayyen bazı ihsaslar meydana getirmiş; şuurlarında bütün bir sıra tasavvurlar doğurmuş ve bu tasavvurlar arasında bir takribî, haricî (dış) bağıllık teessüs etmiştir : bilginin birinci derecesi böyledir. Bu derecede, insanlar henüz ne mefhumlar meydana getirebilir, ne de mantıkî neticeler istidlâl edebilirler.

Sosyal pratiğin devam etmesi, insanlarda ihsas ve tasavvurlar meydana getiren fenomenlerin birçok defa tekrarlanmasına yol açar. O zaman insan şuurundaki bilgi prosesüsünde bir sıçrama olur : mefhumlar ortaya çıkar. Mefhum artık eşyanın, fenomenlerin dış veçhelerini, münferit veçhelerini, dış bağıllıklarını aksettirmez; fenomenin mahiyeti, bütünlüğü içindeki halini (le phénomène dans son ensemble), fenomenlerin iç bağıllığını kavrar. Mefhumla ihsas arasındaki fark yalnız kantitatif değil, kalitatiftir de... Bu yönde daha sonra vuku bulan gelişme, hüküm ve istidlâl (déduction) metodları kullanılması mantıkî neticelere vardırılabilir. *Üç kırallığın romanı*'nda⁽¹⁾ : «Kaşlarını çattığın gibi aklına bir kurnazlık gelir» dendiği zaman, yahut mûtat olduğu üzere : «Hele bir düşüneyim» dediğimizde, bu, insanın hükümler vermek ve istidlâller yapmak için mefhumlar yardımıyla zihnî bir faaliyet gösterdiği mânasına gelir. Bu, bilginin ikinci derecesidir.

Bizi ziyarete gelen anket grupu mensupları çeşitli malzeme topladıktan ve bunlar üzerinde «düşündükten» sonra şöyle bir hüküm verebilirlerdi : «Bu parti tarafından tatbik edilen Japonlara karşı birleşik millî cephe politikası tutarlı, samimî ve dürüst görünüyor». Şayet kendileri de aynı dürüstlikle milletin kurtuluşunu sağlamak için birlik taraftarı iseler, bu hükmü verdikten sonra daha ileri gidip bundan şu neticeyi çıkarabilirler : «Japonlara karşı birleşik cephe başarıyla kurulabilir». Herhangi bir fenomenin insanlarca bilinmesine ait genel bilgi prosesüsü içinde işbu mefhumlar, hükümler ve istidlâller kade-

(1) *Üç kırallığın romanı* (San kuo yen yi) : Çinde Uyei, U ve Şu adlı üç kırallığın mücadelesine sahne olan devir (M.S. III üncü yüzyıl) hakkında tarihi halk romanı.

mesi daha da önemli bir kademe olarak, aklî bilgi kademesi olarak tezahür eder.

Bilginin hakikî vazifesi ihsastan düşünceye yükselmek, objektif olarak var olan şeylerin ve fenomenlerin iç tezatlarının derece derece (progressivement) aydınlatılmasına, bunlara ait kanunların, muhtelif prosesüslerin iç bağıllığının ışıklandırılmasına kadar yükselmek, yani mantıkî bilgiye varmaktır. Tekrar edelim : mantıkî bilginin hissedilir (mahsus) bilgiden farkı şudur : hissedilir bilgi eşyanın, fenomenlerin münferit veçhelerini, dış veçhelerini, fenomenlerin dış bağıllığını kavradığı halde, mantıkî bilgi çok büyük bir ileri adım atarak fenomenin tümünü, mahiyetini ve fenomenlerin iç bağıllığını kavrar, bizi çevreleyen dünyanın iç tezatlarını açığa çıkaracak kerteye kadar yükselir ve, bu suretle, bütünlüğü içinde ve genel iç bağıllıklarıyla birlikte bu dünyanın gelişmesini yakalar.

Bilginin gelişme prosesüsü hakkında, pratik temeli üzerinde kurulmuş, sathî'den derin'e doğru giden bu materyalist diyalektik teori marksizmden önce bilinmiyordu. İlk defa diyalektik materyalizmdir ki, bu problemi doğru olarak çözmüş, bilginin devamlı derinleşme çizgisi üzerindeki hareketini, sosyal insanların bilgisinin kompleks ve durmadan tekerrür eden istihsal ve sınıf mücadeleleri pratiği içinde ileriye doğru hareketini; hissedilir bilgiden mantıkî bilgiye doğru [ilerleyen] hareketi materyalist ve diyalektik bir tarzda açığa çıkarmıştır. Lenin şöyle diyordu : «*Madde, tabii kanun tecritleri, değer'in tecridi, vs. tek kelimeyle bütün ilmî (doğru, ciddî, indî olmıyan) tecritler tabiatı daha derin, daha sadık, daha tam olarak aksettirirler*»⁽¹⁾. Marksizme göre, bilgi prosesüsünün iki derecesinin ayırt edici vasıfları şuradadır ki, bilgi aşağı derecede hissedilir bilgi olarak, yukarı derecede ise mantıkî bilgi olarak ortaya çıkar, fakat bilginin bu iki derecesi de tek bir bilgi prosesüsünün iki derecesini teşkil ederler. Hissedilir bilgi ile aklî bilgi karakterleri itibariyle birbirinden farklı olmakla beraber, birbirinden kopmuş da değildirler; pratik temeli üzerinde birleşirler.

(1) V. İ. LENİN : «Hegel'in Mantık ilmi hakkında kritik notlar», *Felsefe defterleri*, sahife 142, Editions sociales, Paris, 1955.

Pratiğin bize gösterdiği gibi, hislerimizle idrak ettiğimiz şeyleri ve fenomenleri biz hemencecik (immédiatement) anlayamayız ve ancak anlaşılan fenomenlerdir ki, daha derin bir tarzda hissedilebilirler. İhsas ancak fenomenlerin dış veçheleri problemini halledebilir. Mahiyet probleminin çözülmesi ise ancak teorik düşünceyle olabilir. Bu problemlerin halli, hiç bir derecesinde, pratikten kopamaz. İnsan, herhangi bir fenomeni, onunla temas halinde olmaksızın, yani kendi hayatı (pratiği) bizzat o fenomenin şartları içinde geçmeksizin bilemez.

Henüz feodal cemiyette yaşanırken kapitalist cemiyetin kanunlarını peşinen bilmeğe imkân yoktu, çünkü kapitalizm henüz ortaya çıkmamıştı ve buna ait pratik mevcut değildi. Marksizm ancak kapitalist cemiyette meydana gelebilirdi. Liberal kapitalizm devrinde, Marx emperyalizm devrine has bazı kanunları önceden müşahhas bir şekilde bilemezdi, çünkü kapitalizmin en yüksek safhası olan emperyalizm henüz ortaya çıkmamıştı ve bu safhaya ait pratik mevcut değildi. Bu işi ancak Marx'ın büyük takipçileri yapabildiler.

Marx, Engels ve onların büyük takipçileri teorilerini sırf kendi dehaları sayesinde değil, fakat bilhassa bu devre uygun düşen sınıf mücadeleleri ve ilmî tecrübeler pratiğine şahsen katıldıkları için yaratabilmişlerdir. Bu son şart yerine gelmeden, dehanın hiçbir türlü başarıya ulaşamazdı. «Sieutsai⁽¹⁾ evinin eşiğini aşmadan, güneşin altında olup biten her şeyi bilebilir» sözü, tekniğin gelişmiş olduğu eski zamanlarda mânasız bir cümle idi. Tekniğin gelişmiş olduğu devrimizde ise, bu mümkün olmakla beraber, ancak «güneşin altında olup biten» lerin pratiğine bağlı olan kimseler, şahsî tecrübeleri sayesinde edinilmiş sahici (authentique) bilgilere sahip olabilirler. Ancak bu kimselerin, pratikleri içinde elde ettikleri «bilgiler», yazı ve teknik sayesinde, «Sieutsai» ye nakledilebilir ve ona «güneşin altında olup biten her şeyi» vasıtalı bir şekilde (indirectement) bilmek imkânını sağlar.

(1) Sieutsai : eski Çinde ilmin en üst mertebesine erişmiş kişi.

Bir fenomeni veya fenomenleri doğrudan doğruya (directement) bilmek için, gerçeği, söz konusu fenomeni veya fenomenleri değiştirmeyi hedef alan pratik mücadeleye mutlaka şahsen katılmak lâzımdır, çünkü ancak böyle pratik bir mücadeleye şahsen katılmak suretiyledir ki, fenomenin veya fenomenlerin dış veçhesiyle temasa girmek, fenomenin veya fenomenlerin mahiyetini keşfetmek ve bunları anlamak kabil olur. İşte, her insanın gerçekte (realitede) takip ettiği bilgi prosesüsü budur. Ne var ki, bazı kimseler vakıaları kasden tahrif edip bunun aksini iddia ederler.

Bunların en gülünçleri, «ben her şeyi bilirim» cilerdir. Gelişigüzel ve bölük börçük bilgilerle donanmış olan bu kişiler kendilerini «herkesten üstün» sayarlar. Buysa sadece onların öçlüsüz ahmaklığını gösterir. Bilgi demek ilim demektir; ilim ise en ufak ikiyüzlülüğe, en ufak böbürlenmeye cevaz vermez. Bilâkis, ilmin mutlak gereği, tam tersine, dürüstlük ve tevazudur. Eğer bilgi edinmek isteniyorsa, gerçeği değiştiren pratiğe katılmak lâzımdır. Bir armudun tadını mı bilmek istiyorsunuz, onu tadarak değiştirmeniz gerektir. Atomun yapısını ve hassalarını mı bilmek istiyorsunuz, fizik ve kimya tecrübelerine girişmeniz, atomun durumunu değiştirmeniz icap eder. İnkılâbın teorisini ve metodlarını mı bilmek istiyorsunuz, inkılâp hareketine katılmanız lâzımdır. Bütün sahici bilgiler vasıtasız tecrübeden doğmuştur. Lâkin, insan her şey hakkında doğrudan doğruya tecrübe sahibi olamaz ve bilgilerimizin büyük bir kısmı, gerçekte, vasıtalı bir tecrübenin, geçmiş yüzyılların tümünden bize gelen bilgilerle başka ülkeler insanları tarafından edinilmiş bilgilerin mahsulüdür. Bu bilgiler, evvelce yaşamış insanların veya başka insanların vasıtasız tecrübesi mahsulüdür. Şayet, cetlerimizin veya çağdaşlarımızın tecrübeleri sırasında, bu bilgiler Lenin'in bahsettiği şartı yerine getirmiş iseler, yani bir «ilmî tecrit» mahsulü iseler, objektif olarak mevcut fenomenlerin ilmî akisleri iseler, o zaman itimat edilir birer bilgidirler; aksi halde, itimada lâyık değildirler. Bunun için insanların bilgileri iki kısma ayrılır : vasıtasız tecrübenin verileri ve vasıtalı tecrübenin verileri. Şu var ki, benim için vasıtalı tecrübe olan şey, başkaları için

vasıtasız tecrübedir. Bu itibarla, bütünü içinde bilgilerden bahsederken, hiçbir bilginin vasıtasız tecrübeden bağımsız (coupée) olamayacağını söyleyebiliriz.

Bütün bilgilerin kaynağı, objektif olarak mevcut dış dünyadan insanın his uzuvları vasıtasıyla alınan ihsaslarda bulunur. İhsası, vasıtasız tecrübeyi, gerçeği değiştiren pratiğe bizzat katılışı reddeden kimse bir materyalist değildir. «Ben her şeyi bilirim» cilerin bu kadar gülünç olmalarına sebep işte budur. Çinlilerin eski bir atasözü vardır: «Kaplanın inine girmeyen yavrularını tutamaz». Bu atasözü insan pratiği için olduğu kadar bilgi teorisi için de doğrudur. Pratikten kopmuş (coupée) bilgi tasavvur olunamaz.

Gerçeği değiştiren pratiğin temeli üzerinde doğan bilginin materyalist diyalektik hareketini —bilginin gittikçe derine doğru inen bir çizgi boyunca hareketini— açıkça göstermek üzere birkaç müşahhas misal daha vereceğiz.

Pratiğinin ilk devresinde, [yani] makinaları kırma ve spontane mücadele devresinde iken, proletarya, kapitalist cemiyet hakkındaki bilgisinde ancak hissedilir bilgi derecesinde bulunuyor ve kapitalizme has muhtelif fenomenlerin ancak münferit veçhelerini ve dış bağıllığını biliyordu. Bu devrede, proletarya henüz «kendiliğinden sınıf» («classe en soi») adı verilen bir halde idi. Fakat, proletaryanın pratiğinin ikinci devresi, şuurlu ve teşkilâtlı ekonomik ve politik mücadele devresi başladığı zaman, pratikten çıkan türlü çeşit tecrübe, uzun bir mücadele boyunca edinilmiş tecrübe, Marx ve Engels tarafından ilmî bir şekilde genelleştirildiği ve proletaryanın aydınlatılmasında kullanılan marksist teori— kapitalist cemiyetin mahiyetini, sosyal sınıflar arasındaki istismar münasebetlerini, proletaryanın tarihî vazifelerini anlamayı proletaryaya öğreten teori— doğduğu zaman, proletarya «kendisi için sınıf» («classe pour soi») haline geldi.

Çin halkı da emperyalizm hakkındaki bilgisinde aynı yolu takip etmiştir. Birinci derece, hissedilir, sathî bilgi derecesi olmuştur. Bu, Taiping'ler, Yihotuan'lar (Bokser'ler), vs. hareketleri devrinde görülen fark gözetmeksizin yabancılarla karşı mücadele derecesidir,

Aklî bilgi ancak ikinci derecede, [yani] Çin halkı emperyalizmin muhtelif iç ve dış tezatlarının farkına vardığı, geniş Çin halk kitlelerinin Çin komprador burjuvazisi ile Çin feodal sınıflarının müttefiki emperyalizm tarafından ezilip sömürölüşünün mahiyetini idrak ettiği zaman doğdu: bu [aklî] bilgi ancak 4 Mayıs 1919 Hareketi devresiyle birlikte başladı.

Şimdi bakışlarımızı savaşa çevirelim. Şayet savaş askerî tecrübesi olmıyan kimseler tarafından idare edilseydi, bu kimseler, ilk derecede, belli bir müşahhas savaşın (meselâ, son on yıl zarfındaki ziraî inkılâp savaşımızın) yürütölmesini idare eden derin kanunları anlıyamazlardı. Bunlar, ilk derecede, birçok muharebelere şahsen katılma tecrübesi edinirlerdi ve bu muharebelerin bir kısmı onlar için yenilişle neticelenirdi. Buna rağmen, bu tecrübe (zaferlerin ve bilhassa mağlûbiyetlerin tecrübesi) bu kimselere tümüyle savaşa damgasını vuran iç unsurları, yani söz konusu müşahhas savaşın kanunlarını, stratejiyi ve taktiği anlamak imkânını verecek ve, dolayısıyla, savaşı emniyetle idare etmelerini mümkün kılacaktı. Eğer bu sırada savaşın idaresi tecrübeden mahrum bir kimseye emanet edilseydi, bu kimse de ancak bir sıra mağlûbiyetlere uğradıktan (yani tecrübe edindikten) sonra savaşın gerçek kanunlarını anlıyabilirdi.

Şu veya bu işi üzerlerine almağa bir türlü karar veremiyen bazı arkadaşların, bu işin üstesinden gelemeyeceklerini söylediklerini sık sık duyarız. Bu arkadaşlar niçin böyle düşünürler? Çünkü, söz konusu işin karakteri ve şartları hakkında sistemli bir fikre sahip değildirler; bu işle karşılaşmak fırsatını ya hiç bulamamış, ya da ancak ender olarak bulmuşlardır; bunun için, bu işin kanunlarını bilmeleri bahis konusu olamaz. Fakat, işin hal ve şartları onların önünde etraflı bir şekilde tahlil edilecek olursa, bu arkadaşlar nefislerine daha çok güvenecek ve işi üzerlerine almayı kabul edeceklerdir. Bu kimseler kendilerini bir müddet bu işe verdikleri takdirde tecrübe sahibi olacaklardır; eşyayı sübjektif, tek taraflı ve sathî bir tarzda mütalâa edecek yerde gerçek durumun özüne nüfuz etmeğe dürüstçe çalıştıkları takdirde işi ne tarzda yapmalarının uygun olacağına dair gerekli netice-

leri bizzat çıkarıp daha büyük bir emniyetle işe koyulacaklardır. Ancak eşyayı sübjektif, tek taraflı, sathî bir tarzda mütalâa eden, yeni bir yere geldiklerinde oradaki durumla ilgilenmiyen, meselenin özüne (yani geçmişine ve şimdiki haline) nüfuz etmeğe çalışmıyan ve meselenin bizzat mahiyetini (karakterini ve başka meselelerle olan bağılıklarını) kavramaktan âciz oldukları için, hemen böbürlene böbürlene emirnameler, kararnameler çıkarmağa koyulan kişilerdir ki, mutlaka başarısızlığa uğramağa mahkûmdurlar.

Şu halde görülüyor ki, bilgi prosesüsünde ilk adım, dış dünyanın fenomenleriyle ilk temas, [yani] : ihsaslar derecesi'dir. İkinci adım, ihsas verilerinin genelleştirilmesi, düzene konulması, [yani] : mefhumlar, hükümler ve istidlâller derecesi'dir. Ancak, ihsaslar tarafından sağlanmış büyük sayıda veriler (bölük börçük ve noksan veriler değil) bulunduğu zaman ve [yine] ancak bu veriler gerçeğe uygun düştükleri (yani hasselerin bir yanılması mahsulü olmadıkları) takdirde, bu verilerin temeli üzerinde doğru mefhumlar meydana getirilebilir, doğru bir teori kurulabilir.

Burada bilhassa belirtilmesi gereken iki önemli unsur vardır. Bunların birincisinden evvelce bahsetmiştik, burada bir kere daha ona dönmemiz gerekiyor : bu, aklî bilginin hissedilir bilgiye bağılılığı problemidir. Aklî bilginin hissedilir bilgiden gelmiyebileceğini düşünen kimse bir idealisttir. Felsefe tarihinde «rasyonalist» («akılcı») ekol denilen bir ekol vardır. Bu ekol yalnızca aklın gerçekliğini kabul ile tecrübenin gerçekliğini inkâr ediyor, hissedilir idrakin (perception sensible) sağladığı tecrübenin değil, ancak aklın temel olarak alınabileceğini kabul ediyordu. Bu [felsefî] temayülün hatâsı vakıaları tersine çevirmesindeydi. Eğer biz aklî bilginin verilerine dayanabiliyorsak, bunun sebebi bu verilerin hissedilir idrak verileri kaynağından doğmuş olmasıdır. Aksi takdirde, aklî bilginin verileri kaynaksız bir nehir, köksüz bir ağaç, dayanak olarak alınmasına imkân olmıyan, sırf sübjektif bir tarzda doğan bir şey olurdu. Bilgi prosesüsünün [ilerleme] sırası bakımından hissedilir tecrübe ilk önce gelir (est la donnée première) ve bilgi prosesüsünde sosyal pratiğin önemini de

bilhassa belirtiyoruz, çünkü bilgi insanda ancak onun sosyal pratiği temeli üzerinde doğabilir, insan ancak objektif olarak mevcut dış dünyadan gelen hissedilir tecrübeyi edinebilir. Eğer insan gözlerini kapar, kulaklarını tıkar, objektif olarak mevcut dünyadan kendisini mutlak surette ayırırsa ,onun için bilgi diye bir şey bahis konusu olamaz. Bilgi tecrübe ile başlar : bilgi teorisinin materyalistliği buradadır.

İkinci unsur, bilginin derinleştirilmesi zarureti, hissedilir bilgi derecesinden aklî bilgi derecesine geçilmesi zaruretidir: bilgi teorisinin diyalektikliği buradadır⁽¹⁾. Bilginin aşağı derecede, hissedilir bilgi derecesinde kalabileceğini, aklî bilgiye değil de sadece hissedilir bilgiye dayanmanın kabil olduğunu düşünmek, ampirizmin tarihte bilinen hatâlarını tekrarlamak olur. Bu teorinin hatâları; hissedilir idrak verilerinin objektif olarak mevcut dış dünyaya ait bazı gerçekleri (realiteleri) aksettirdikleri şüphesiz olmakla beraber (tecrübeyi içe bakış denilen şeye inhisar ettiren idealist ampirizme burada temas etmiyeceğim), bu verilerin yine de tek taraflı ve sathî oldukları, ve bu aksin noksan olduğu ve eşyanın mahiyetini aksettirmedeği vakıasının anlaşılmasından ibarettir. Eşyanın mahiyetini tümüyle aksettirmek, bunların iç tezatlarını aksettirmek için, hissedilir idrakin zengin verilerini zihnî bir muameleye — kabuğu atıp taneyi muhafaza etmekten, sahteyi bertaraf edip hakikîyi saklamaktan, fenomenlerin bir veçhesinden öbürüne. dış'tan iç'e geçmekten ibaret bir muameleye— tâbi tuttuktan sonra bir mefhumlar ve teorik kaziyeler sistemi meydana getirmek, hissedilir bilgiden aklî bilgiye sıçramak lâzımdır.

Bu muameleye tâbi tutuş (élaboration) bilgilerimizi daha az tam, daha az güvenilir yapmaz. Bilâkis, bilgi prosesüsünde pratik temeli üzerinde meydana çıktıktan sonra ilmî bir muameleye tâbi tutulmuş olan her şey, Lenin'in dediği gibi, objektif âlemi daha derin, daha

(1)) V. İ. Lenin şöyle der : «Anlamak için işe ampirik bir tarzda anlamaktan, incelemekten başlayıp ampirik'ten genel'e yükselmek lâzımdır.» («Hegel'in Mantık ilmi hakkında kritik notlar», Felsefe defterleri, sahife 169, Edition sociales, Paris, 1955.)

doğru, daha tam bir tarzda aksettirir. İşte, dar kafalı faydacılar bunu anlayamazlar. Bunlar, tecrübenin önünde eğilip teoriyi hor görürler ve bu yüzden de objektif prosesüsü bütünlüğü içinde ihata edemezler; istikamette açıklıktan, geniş bir perspektiften mahrumdurlar, arızî başarıları ve sathî görüşleriyle öğünürler. Şayet, inkılâbı bu adamlar idare etselerdi, onu çıkmaza sürüklerlerdi.

Aklî bilgi hissedilir bilgiye bağlıdır ve hissedilir bilgi de aklî bilgi halinde gelişmek zorundadır. Materyalist diyalektik bilgi teorisi budur. Felsefede rasyonalizm (akılcılık) ve ampirizm bilginin tarihî veya diyalektik karakterini anlamazlar ve bu iki tandanstan herbiri hakikatin bir veçhesini ihtiva etmesine rağmen (burada idealist değil, materyalist rasyonalizm ile ampirizm bahis konusudur), bir tüm olarak bilgi teorisi bakımından göz önüne alınacak olurlarsa, her ikisinin de hatâlı oldukları görülür. Bilginin hissedilir'den aklî'ye doğru materyalist diyalektik hareketi küçük olan'ın bilgi prosesüsü (meselâ, herhangi bir objenin, bir işin bilgisi) için olduğu kadar, büyük olan'ın bilgi prosesüsü (meselâ, şu veya bu cemiyetin, şu veya bu inkılâbın bilgisi) için de vârittir.

Lâkin, bilginin hareketi burada son bulmaz. Eğer bilginin materyalist diyalektik hareketi aklî bilgide dursaydı, problemin sadece yarısı, hem de marksist felsefe bakımından en önemli olmıyan yarısı ortadan kalkmış olurdu (épuisée). Marksist felsefeye göre esas olan, objektif âlemin kanunları bir kere anlaşıldıktan sonra, bu âlemi izah edebilecek durumda olmak değil, objektif kanunların bilgisini dünyayı aktif bir surette değiştirmekte kullanmaktır. Marksizm teorisinin önemini takdir eder ve Lenin'in şu tezinde bu en tam ifadesini bulmuştur: «İnkılâpçı teori olmadan inkılâpçı hareket olmaz»⁽¹⁾. Fakat, marksizmin teoriye büyük bir önem atfetmesi sadece —ama sadece— bunun pratik faaliyete kılavuzluk edebilmesindendir. Doğru bir teori elde edildikten sonra, bu teori boş konuşmalara konu yapılmakla yeti-

(1) V. İ. LENİN : Ne yapmalı?, sahife 26, Editions sociales, Paris, 1947.

nilir, hasır altı edilirse, pratikte gerçekleştirilmezse, ne kadar güzel olursa olsun o teori güdük kalır.

Bilgi pratikle başlar. Pratik sayesinde teorik bilgiler edindikten sonra yine pratiğe dönmek gerekir. Bilginin aktif rolü sadece hissedilir bilgiden aklî bilgiye sıçrayışta değil, fakat, daha da önemli olarak, aklî bilgiden inkılâpçı pratiğe sıçrayışta ifadesini bulur. Dünyanın kanunlarının bilgisini edindikten sonra, bu bilgiyi yeniden dünyanın değiştirilmesi pratiğine doğru yöneltmek; istihsal pratiğine, sınıf mücadelesi ve millî kurtuluş mücadelesi pratiğine ve keza ilmî tecrübeler pratiğine tatbik etmek gerekir. İşte, teorinin doğruluğunun tahkiki prosesüsü, teorinin gelişme prosesüsü, bütün bilgi prosesüsünün uzantısı böyledir.

Bir teorik kaziyenin objektif hakikate uygun olup olmadığı meselesi, yukarıda bahsetmiş olduğumuz hissedilir bilgiden aklî bilgiye doğru hareket içinde tamamiyle çözülmez, çözülemez. Bu meseleyi tamamen çözmek için, aklî bilgiden sosyal pratiğe dönmek, teoriyi pratiğe uygulamak ve gözetilen (fixé) gayeye vardırıp vardiırmadığını tahkik etmek bir zarurettir. Tabiat ilimlerine ait birçok teoriler vardır ki, bunlar sadece kendilerini bu ilimlere hasretmiş bilginler tarafından hazırlanmış oldukları için değil, fakat müteakip ilmî pratikte doğruluklarının teyidini bulmuş oldukları için birer hakikat olarak kabul edilmişlerdir. Nasıl ki, marksizm de, bu doktrin Marx, Engels ve onların büyük takipçileri tarafından ilmî bir şekilde hazırlanmış olduğu için, yalnız bunun için değil, daha sonraki sınıf mücadeleleri ve millî kurtuluş mücadeleleri pratiği tarafından doğrulanmış olduğu için hakikat olarak kabul edilmiştir. Diyalektik materyalizm bir genel hakikattir, çünkü cemiyetin, muhtelif sınıfların, fertlerin pratiğinde geçirdiği kontrolün (vérification) da gösterdiği gibi, her şey kaçınılmaz bir şekilde onun marksizm tarafından keşfedilen objektif kanunlarına tâbidir. Beşerî bilginin tarihine bakıldığında, birçok teorinin hakikat karakterinin önceleri noksan olduğu halde, pratikteki kontrollerden sonra bu noksanlığın giderildiği görülür. Birçok teoriler hatâlı iken, bunların pratikteki tahkiki (vérification) neticesinde

hatâları tashih edilmiştir. Bunun için, pratik hakikatin kıstasıdır. «Hayatın, pratiğin görüş noktası, bilgi teorisinin ilk, esas görüş noktası olmalıdır»⁽¹⁾. Stalin'in de bu konuda dikkate değer bir sözü vardır : «... teori, inkılâpçı pratiğe bağlanmadığı takdirde konusuz kalır; nasıl ki, aynı şekilde, pratik de inkılâpçı teori tarafından yolu aydınlatılmadığı takdirde körleşir».

Bilginin hareketi bununla sona ermiş olur mu? Cevabımız hem evet, hem hayırdır.

Gelişmesinin muayyen bir derecesinde bulunan muayyen bir objektif prosesüsün değiştirilmesi pratiğine (bu ister tabiatta meydana gelen herhangi bir prosesüsün, ister herhangi bir sosyal prosesüsün değiştirilmesi pratiği olsun) katılan sosyal insan, gerek objektif prosesüsün, gerekse kendi sübjektif faaliyetinin uyandırdığı aksin (reflet) tesiriyle hissedilir bilgiden aklî bilgiye geçmek ve bu objektif prosesüsün kanunlarına genel bir şekilde uygun düşen fikirler, teoriler, plânlar veya projeler yaratmak imkânını elde eder; ve şayet, daha sonra, bu fikir, teori, plân ve projelerin yine bu objektif prosesüsün değiştirilmesi pratiğine tatbikinde gözetilen gayeye erişilebilirse, yani bu prosesüse ait pratikte evvelce meydana getirilmiş olan fikir, teori, plân ve projelerin gerçek (realite) haline getirilmesine muvaffak olunursa, yahut bunlar ana hatları itibariyle gerçekleştirilebilirse, söz konusu objektif prosesüs tamamlanmış telâkki edilebilir. Meselâ, tabiatın değiştirilmesine ait bir prosesüste, bir inşaat plânının gerçekleşmesi, bir ilmî faraziyenin doğrulanması, bir mekanizmanın icadı, ekilen bir bitkinin hasadı —yahut cemiyetin değiştirilmesine ait bir prosesüste, bir grevin başarıya ulaşması, bir harbin kazanılması, bir öğretim programının icrası — hep gözetilen gayeye erişilmiş olduğunu gösteren şeylerdir. Buna rağmen, genel olarak, gerek tabiatın gerekse cemiyetin değiştirilmesine ait bir pratikte, insanlar tarafından daha önce kotarılmış olan fikir, teori, plân ve projelerin en ufak bir tadile dahi uğramadan

(1) V.İ. LENİN : Materyalizm ve ampiriokritisizm, sahife 123, Editions sociales.

gerçekleşmeleri pek ender rastlanan bir şeydir. Bu böyle olur, çünkü gerçeği değiştiren insanlar çoğu defa çeşitli tahditlere tâbi bulunurlar : bunlar çoğu defa yalnızca ilmî ve teknik şartlarla bağlı olmayıp, aynı zamanda bizzat objektif prosesüsün gelişmesine ve bunun tezahür derecesine (objektif prosesüsün muhtelif veçheleri ve mahiyeti tamamıyla açığa çıkarılmış olmadığı için) bağlı bulunurlar. Böyle bir durumda, pratikte beklenmedik hal ve şartların zuhuru dolayısıyla, fikirler, teoriler, plânlar ve projeler ekseriya kısmen ve hattâ bazen tamamen değişikliğe uğrar. Bu, bazı hallerde, fikir, teori, plân ve projelerin başlangıçta kotarılmış oldukları şekilleriyle gerçeğe kısmen veya tamamen uymadıkları, kısmen veya tamamen yanlış oldukları mânâsına gelir. Bazı hallerde ise, hatânın tasfiyesi, objektif prosesüğe ait kanunlara uygunluğun elde edilmesi ve böylece sübjektifin objektif hale getirilmesi, yani beklenen neticelere pratikte ulaşılması ancak mükerrer başarısızlıklardan sonra mümkün olur. Her halükârda, muayyen bir gelişme derecesindeki objektif bir prosesüsün insanlar tarafından bilinmesi hareketi ancak o zaman tamamlanmış sayılabilir.

Fakat, prosesüsü gelişmesi içinde göz önüne alırsak, beşerî bilgi hareketi burada da sona ermez. İster tabiatta, ister cemiyette olsun her prosesüs, kendi iç tezat ve mücadeleleri dolayısıyla, [durmadan] ilerler ve gelişir. Beşerî bilgi prosesüsü de bunun peşisıra ilerleyip gelişmek zorundadır. Eğer bir sosyal hareket söz konusu ise hakikî inkılâpçı idareciler yalnızca, daha evvel söylediğimiz gibi, kendi fikirlerinde, teorilerinde, plân ve projelerinde mevcut hatâları tashih edebilecek güçte olmakla kalmamalı, aynı zamanda, bu muayyen objektif prosesüsün bir gelişme derecesinden diğerine geçişi esnasında, inkılâba katılan herkesle birlikte, bu geçişi, kendi sübjektif bilgilerinde takip edebilecek, yani yeni inkılâpçı vazifeleri, yeni çalışma plânlarını durumda meydana gelen yeni değişikliklere uydurabilecek güçte olmalıdırlar. Bir inkılâp devrinde durum çok çabuk değişir. İnkılâpçıların şuuru bu değişiklikleri süratle takip edemezse, bunlar inkılâbı zafere ulaştırmaktan âciz kalırlar.

Bununla beraber fikirler ekseriya gerçeğe nispetle geri kalırlar;

geri kalırlar, çünkü insan bilgisi, birçok sosyal şartlar dolayısıyla, sınırlanmış bir halde bulunur. İnkılâpçı saflarımızdaki muhafazakârlara karşı mücadele ediyoruz, çünkü bunların fikirleri objektif durumdaki değişikliklerin ritmini takip etmemektedir. Bu hal tarihte sağcı oportünizm şeklinde tezahür etmiştir. Bu kimseler, zıtların mücadelesi objektif prosesüsü [ileri] götürmüş olduğu halde, kendi bilgilerinin hâlâ bir önceki derecede kaldığını farkedemezler. Bu, bütün muhafazakârların fikirlerine has bir özelliktir. Fikirleri sosyal pratikten kopmuş olan bu kimseler, cemiyetin ileri hareketine baş olamaz, buna kılavuzluk edemezler; bunun peşisıra sürüklenmekten, çok hızlı gittiğinden yakınıp hareketi geri götürmeğe, tarihin çarkını tersine çevirmeğe çabalamaktan başka bir şey yapmazlar.

«Solcu» lâf ebelerine karşı da mücadele ediyoruz. Bunların fikirleri objektif prosesüsün muhtelif gelişme merhalelerinin ötesine sıçrayarak bunların önüsıra koşmağa heveslenir. İçlerinden bir kısmı kendi hayallerini gerçek yerine alır, diğer bir kısmı ise ancak gelecekte gerçekleşebilecek olan bazı idealleri şimdiden zorla gerçekleştirmeye çabalarlar; insanların çoğunluğunun halihazırdaki pratiğinden, halihazırdaki realiteden kopuk olan fikirleri pratik faaliyette maceracılık halinde kendini gösterir. Sübjektifle objektif arasında kopukluk, bilginin pratikten ayrılığı, idealizm ile mekanist materyalizmin, oportünizm ile maceracılığın karakteristiğidir. Ayırıcı vasfı, sosyal pratiği ilmî hakikatın kıstası olarak tanımak olan marksist bilgi teorisini bu yanlış telâkkilere karşı sebatla (avec résolution) mücadele etmekten geri kalamaz. Marksistler kâinatın genel, mutlak gelişme prosesüsü içinde, özel müşahhas prosesüslerin gelişmesinin izafî olduğunu kabul ederler. Bunun için, insanların, muayyen gelişme merhalelerinde bulunan özel müşahhas prosesüsler hakkındaki bilgileri mutlak hakikatin sonsuz ummanı (le flot) içinden ancak izafî hakikatler elde edebilir. Mutlak hakikat, sayısız izafî hakikatlerin toplamından meydana gelir⁽¹⁾.

(1) V. İ. LENİN : Materyalizm ve ampiriokritisizm, sahife 115.

Objektif bir prosesüsün gelişmesi tezatlar ve mücadelelerle dolu bir gelişmedir. Beşerî bilginin gelişmesi de tezatlar ve mücadelelerle dolu bir gelişmedir. Objektif dünyadaki her diyalektik hareket, insan bilgisinde er veya geç kendi aksini bulur. Sosyal pratikte doğma, gelişme ve ölme prosesüsü sonsuzdur. Bunun gibi, beşerî bilgide de doğma, gelişme ve ölme prosesüsü sonsuzdur. Şu sebepten ki, muayyen fikir, teori, plân ve projelere dayanan ve objektif gerçeğin değiştirilmesine yönelik pratik devamlı bir ilerleme halindedir ve objektif gerçek hakkındaki insan bilgisi durmadan derinleşir. Objektif olarak mevcut gerçek dünyanın değişme prosesüsü ezeli ve ebedi ve sınırsızdır. Bunun gibi, insanların, pratik prosesüsü içinde hakikat hakkında sahip oldukları bilgi de ezeli ve sınırsızdır. Marksizm, hakikatin keşfinde aslâ sınır tanımaz; bilâkis, pratik prosesüsü içinde, durmadan, hakikatin bilgisine [giden] yollar açar. Netice olarak şunu söyleyeceğiz : biz, sübjektif ile objektifin, teori ile pratiğin, bilgilerle aksiyonun tarihî, müşahhas birliğinden yanayız; müşahhas tarihten kopmuş bütün yanlış anlayışlara —«solcu» ve sağcı— karşıyız. Sosyal gelişmenin içinde bulunduğumuz devrinde, tarih proletarya ile onun Partisine dünyayı doğru bir tarzda bilmek ve onu değiştirmek mesuliyetini yüklemiştir. Bütün dünyada olduğu gibi Çinde de dünyayı değiştirme pratiği prosesüsü —cereyan tarzı ilmî bilgiye dayanılarak tâyin edilebilen bu prosesüs— fevkalâde önemli bir tarihî ana, insanlık tarihinin şimdiye kadar görmemiş olduğu bir ana erişmiş bulunmaktadır : bütün dünyada olduğu gibi Çinde de karanlıkların tamamen dağıldığı ve dünyanın yeni, aydın bir dünya haline geldiği bir andır bu...

Proletaryanın ve inkılâpçı halk kitlelerinin dünyanın transformasyonu uğrunda yürüttükleri mücadele şu vazifelerin yerine getirilmesini gerektirir : objektif dünyanın olduğu kadar, herkesin kendi sübjektif dünyasının da değiştirilmesi — herkesin kendi bilgi kabiliyetlerinin (capacités cognitives) olduğu kadar, sübjektif dünya ile objektif dünya arasında mevcut münasebetin de değiştirilmesi. Yeryuvarlığının bir kısmında insanlar şimdiden bu transformasyonları

gerçekleştirmekte ve bu transformasyonlar prosesüsüne hız vermektedirler. Çin halkı ile bütün dünya halkları da halen bu transformasyonlar prosesüsüne katılmışlardır veya gelecekte katılmış olacaklardır.

Değiştirilecek olan objektif dünya bu değişikliğin bütün hasımlarını da içinde taşımaktadır. Bunlar başlangıçta bir mecburî transformasyon merhalesinden geçmek zorundadırlar; bundan sonra, şuurlu yeniden eğitilme merhalesine adım atabilirler.

Pratikte hakikatleri keşfetmek ve, keza, pratikte hakikatleri doğrulamak ve geliştirmek. Aktif bir şekilde, hissedilir bilgiden aklî bilgiye geçmek ve, bilâhare, aklî bilgiden inkılâpçı pratiğin aktif idaresine, sübjektif ve objektif dünyanın transformasyonuna intikal etmek. Pratik, bilgi, sonra yeniden pratik, yeniden bilgi : bu form, devrî (cyclique) tekerrürü içinde sonsuzdur. Bundan maada, pratiğin ve bilginin bu devrî hareketlerinin (cycles) muhtevası, her defasında, daha yüksek bir seviyeye çıkar. İşte, materyalist diyalektik bilgi teorisi, diyalektik materyalizmin bilgi ile aksiyonun birliği hakkındaki anlayışı, bütünü itibariyle, bundan ibarettir.

TEZATLARA DAİR

(Ağustos 1937)

Bu felsefî eser, Mao Tse - tung tarafından 1937 yılı ağustos ayında, *Pratiğe dair* adlı eserin arkasından ve yine dogmatik mahiyetteki bazı vahim hatâların düzeltilmesi maksadıyle kaleme alınmıştır. Mao Tse - tung, Japon Aleyhtarı Askerî ve Siyasî Yenân Üniversitesi'nde bu konuda bir konferans vermiştir. Bu eser *Seçme eserler*'inin baskısına alınırken, Mao Tse - tung tarafından teferruata ait bazı ilâveler, çıkartmalar ve düzeltmeler yapılmıştır.

*Çinde Mao Tse - tung'un Seçme Eserlerini
Yayımlamakla Görevli Komisyon.*

Eşyanın, fenomenlerin mahiyetinde mündemiç (inhérente) olan tezat kanunu, yahut zıtların birliği kanunu materyalist diyalektiğin temel kanunudur. Lenin şöyle der : «Hakikî mânasıyle diyalektik *bizzat eşyanın mahiyetindeki* tezatlılığın incelenmesidir⁽¹⁾.» Lenin, bu kanunun diyalektiğin esası, nüvesi olduğunu sık sık söyler⁽²⁾. Bunun için, bu kanunu incelediğimiz zaman geniş bir problemler alanına, birçok felsefî meselelere temas etmemezlik edemeyiz. Bu meseleleri aydınlığa çıkarabildiğimiz takdirde, materyalist diyalektiğin esasını anlamamız mümkün olacaktır. Bu meseleler şunlardır : iki çeşit dünya anlayışı, tezadın cihanşümüllüğü, tezadın spesifik karakteri, esas tezat ve tezadın esas veçhesi, zıtların aynılığı ve mücadelesi, tezatlar serisi içinde antagonizmanın yeri.

Sovyet filozoflarının son yıllarda Deborin ekolünün idealizmi hakkında yaptıkları tenkitler memleketimizde çok büyük bir ilgi uyandırmıştır. Deborin'in idealizmi Çinde Partimizin bazı üyeleri üzerinde son derece zararlı bir tesir yapmıştır ve Partimizdeki dogmatik anlayışların bu ekolün metodolojisiyle ilişkisi bulunduğunu söylemek yerinde olur. Bu sebeple, içinde bulunduğumuz devrede felsefe incelememizin başlıca hedefi dogmatik anlayışların sökülüp atılması olmak zorundadır.

(1) V. İ. LENİN : «Hegel'in Felsefe tarihi dersleri hakkında kritik notlar», Felsefe tarihi dersleri, birinci cilt, Elealılar Ekolü», Felsefe defterleri.

(2) V. İ. LENİN : Diyalektiğe dair : «Bir'in ikiye bölünmesi ve tezatlı kısımlarının bilgisi (bkz. Lassale'in Herakleitos'unda III üncü kısmın [«Bilgi hakkında»] başında Philon'un Herakleitos hakkındaki sözleri): işte, diyalektiğin esası («mahiyet» lerinden, ana çizgilerinden, aslî özelliklerinden biri, belki de en aslısi) budur.» (Felsefe defterleri.) Yine V.İ. LENİN: «Hegel'in Mantık ilmi hakkında kritik notlar» : «Diyalektik kısaca zıtların birliği teorisini olarak tarif edilebilir. Böylece diyalektiğin nüvesini kavramak mümkün olur, ama bunun izah edilmesi ve geliştirilmesi lâzımdır.» (Felsefe defterleri.)

I. İKİ ÇEŞİT DÜNYA ANLAYIŞI

Beşerî bilgi tarihinde, çok eski zamanlardan beri, dünyanın gelişme kanunları hakkında iki anlayış mevcuttur. Biri metafizik, diğeri diyalektik olan bu anlayışlar iki zıt dünya anlayışı teşkil ederler. Lenin der ki :

«Gelişme (tekâmül) hakkında iki esas anlayış (yahut mümkün iki anlayış? veyahut tarihte görülen iki anlayış?) : azalış ve artış olarak, tekrar olarak gelişme *ile* zıtların birliği olarak gelişme (bir'in, birbirini karşılıklı olarak reddeden zıtlar halinde ikiye bölünüşü ve bu zıtlar arasında karşılıklı münasebetler)⁽¹⁾.»

• Lenin burada çok doğru olarak birbirinden farklı iki dünya anlayışından bahsetmektedir.

Avrupada olduğu gibi Çinde de metafizik düşünce tarzı, çok uzun bir tarih devresi boyunca, idealist dünya anlayışına has düşünce tarzı olarak, insanların zihninde hüküm sürmüştür. Materyalizm de, Avrupada, burjuvazinin mevcudiyeti başlangıcında, metafizik olmuştur.

Bütün bir sıra Avrupa devletlerinin, sosyal ve ekonomik gelişmeleri seyri içinde, yüksek derecede inkişaf etmiş bir kapitalizm safhasına girmeleri, istihsal kuvvetlerinin, sınıf mücadelelerinin ve ilmin tarihte o vakte kadar görülmedik bir gelişme seviyesine erişmesi ve endüstri proletaryasının tarihin en büyük muharrik kuvveti haline gelmesi neticesinde marksist, materyalist diyalektik dünya anlayışı doğdu. İşte o zaman, burjuva kampında, açık, hiç örtüsüz bir reaksiyoner idealizmin yanı sıra, materyalist diyalektiğe karşı cephe alan bir vülger (âdi, kaba) tekâmülcülük ortaya çıktı.

Metafizik, yahut vülger tekâmülcülük, dünyadaki bütün şeyleri birbirinden ayrı (isolées) olarak ve sükûnet halinde (en état de repos) telâkki eder; bunları tek taraflı olarak düşünür. Dünyadaki bütün şey-

(1) V. İ. LENİN : Diyalektiğe dair.

ler, bütün fenomenler, bunların şekil ve kategorileri, bu dünya anlayışının taraftarlarınca ezelden beri birbirinden ayrı, ezelden beri değişmez olarak telâkki edilirler. Bu anlayışın taraftarları değişiklikleri kabul etseler bile, bunları ancak kantitatif artış veya azalış olarak, mekanik yer değiştirme olarak kabul ederler. Bundan maada, [metafizikçilere göre,] böyle bir artış veya azalışın, böyle bir yer değiştirmenin sebepleri bizzat eşyanın veya fenomenlerin kendisinde bulunmayıp bunların dışında, yani dış kuvvetlerin aksiyonundadır. Metafizikçiler, dünyadaki muhtelif şeyler ve fenomenlerle bunların spesifik (zatî) karakterlerinin, mevcudiyetleri başlangıcından beri değişmeden kaldıklarını ve bunların daha sonra uğradıkları değişikliklerin kantitatif artış veya azalışlardan ibaret olduğunu düşünürler. Metafizikçiler, bir şeyin ancak sonsuzca tekerrür edebileceğini, fakat başka, farklı bir şey haline gelemeyeceğini düşünürler. Metafizikçilere göre, kapitalist istismar, kapitalist rekabet, kapitalist cemiyetteki ferdiyetçi psikoloji Antik çağın köleci cemiyetinde ve hattâ iptidai cemiyette de rastlanan şeylerdir ve ebediyen, hiç değişmeden mevcut olacaklardır. Cemiyetin gelişmesi sebepleri söz konusu olduğunda, metafizikçiler bunu cemiyet dışı bazı şartlarla izağ ederler : coğrafi muhit, iklim, vs. Metafizikçiler, basitleştirici bir tarzda, gelişmenin sebeplerini bizzat şeylerin ve fenomenlerin dışında arar, şeylerin ve fenomenlerin gelişmesinin bizzat bu şeylere ve fenomenlere has iç tezatlar tarafından sağlandığı hakkındaki diyalektik materyalist tezi inkâr ederler. Bunun için, bunlar, şeylerin ve fenomenlerin kalitatif çeşitliliğini ve bir kaliteden diğerine geçişlerini izahtan âcizdirler. Bu düşünce tarzı Avrupada, XVII nci ve XVIII inci yüzyıllarda mekanik materyalizmde, XIX uncu yüzyılın sonu ile XX nci yüzyılın başında da vülger tekâmülcülükte ifadesini bulmuştur. Diğer taraftan, Çinde, «Gök hiç değişmez, Tao hiç değişmez»⁽¹⁾ sözünde dile gelen

(1) Han'lar devrinde, Konfüçyüs ekolünün ünlü temsilcisi Tung Çung-şu (İ.Ö. 179 - 104) imparator U-ti'ye şöyle diyordu: «Tao gökten gelir. Gök hiç değişmez. Tao hiç değişmez.» «Tao» kelimesi Antik çağ Çin filozofları tarafından geniş çapta kullanılmıştır. Bu kelime «yol», «prensip» ve aynı zamanda «kanun» mânasına gelir.

metafizik düşünce tarzı, iliklerine kadar çürümüş feodaller hâkim sınıfı tarafından çok uzun bir müddet müdafaa edilmiştir. Geçen yüzyılda Avrupadan ithal edilen mekanist materyalizm ile vülger tekâmülcülüğe gelince, bunlar burjuvazi tarafından savunulmuştur.

Materyalist diyalektik anlayış, metafizik dünya anlayışının aksine olarak, şeylerin ve fenomenlerin gelişmesinin incelenmesinde bunların iç muhtevalarından, tetkik edilen şeyi diğer şeylere bağlayan bağdan hareket etmemizi, yani şeylerin ve fenomenlerin gelişmesini kendi öz, zarurî, iç hareketleri olarak nazarı itibare almamızı gerektirir, çünkü her şey (her fenomen) kendi hareketi içinde, çevresindeki diğer şeylere ve fenomenlere bağlı bulunur ve bunlarla karşılıklı münasebet (interrelation) halinde faaliyet gösterir. Şeylerin gelişmesinin esas sebebi onların dışında değil, içinde, bizzat şeylerin özünde mündemiç (inhérente) tezatlı bünyede (nature) bulunur. Tezatlar, bütün şeylerin ve bütün fenomenlerin özünde mündemiçtir. Ve işte eşyanın hareketini ve gelişmesini doğuran bu tezatlardır. Şeylerin ve fenomenlerin özünde mündemiç bulunan tezatlar, bunların gelişmesinin esas sebebidir. Bir şeyin veya bir fenomenin başka şeyler ve fenomenlerle karşılıklı bağılıkları, karşılıklı aksiyonları ise, ancak ikinci sıradan sebepler teşkil ederler. Demek oluyor ki, mekanist materyalizm ve vülger tekâmülcülük taraftarlarınca ileri sürülen dış sebep, dıştan itiş (impulsion extérieure) metafizik teorisini materyalist diyalektik reddeder. Tamamen aşikâr olduğu üzere, sırf haricî sebepler, eşyada (şeylerde) sadece mekanik hareket, yani hacim, kantite değişiklikleri doğurabilir ve neden dolayı eşyanın, fenomenlerin özünde sonsuz bir kalitatif çeşitlilik ve bir kaliteden ötekine geçme [gücü] bulunduğunu bu sebeplerle izaha imkân yoktur. Nitekim, bir dış itişle (impulsion) meydana gelen mekanik hareket bile, şeylerin iç tezatları aracılığıyla gerçekleşir. Bitki ve hayvanlar âleminde basit büyüme, kantitatif gelişme de, esas itibariyle, iç tezatlar tarafından meydana getirilir. Ve tıpkı bunun gibi, cemiyetin gelişmesini şartlandıran şey, esas itibariyle, dış sebepler değil, iç sebeplerdir.

Hemen hemen aynı coğrafya ve iklim şartları içinde bulunan bir-

çok devletler, gelişme seviyeleri bakımından derin farklar gösterir ve eşitlikten tamamen uzak bir tarzda tekâmül ederler. Öyle olur ki, coğrafî muhit ve iklim değişmediği halde, tek ve aynı bir devletin içinde pek büyük sosyal tahavvüller (bouleversements) meydana gelir. [Meselâ,] emperyalist Rusya sosyalist Sovyetler Birliği olmuş, feodal, [dışa] kapalı Japonya emperyalist Japonya halini almıştır. Halbuki, bu memleketlerin coğrafyası ve iklimi hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Uzun zaman feodalizmin hüküm sürmüş olduğu Çinde son yüzyıl içinde muazzam değişiklikler meydana geldi ve halen yeni, hür ve feodal boyunduruktan kurtulmuş bir Çinin yaratılması yönünde değişiklikler meydana gelmektedir. Halbuki, Çinin ne coğrafyası, ne de iklimi değişmiştir. Gerçi, arz küresinin coğrafyası, iklimi ve muhtelif kısımları da değişikliklere uğrar, ama bu değişiklikler cemiyetin uğradığı değişikliklere nispetle tamamen önemsizdir. Birincilerin kendilerini hissedilir bir tarzda gösterebilmeleri için on binlerce, yüz binlerce yıla ihtiyaç olmasına mukabil, cemiyetteki değişiklikler için binyıllar, yüzyıllar, onyıllar, hattâ birkaç yıl veya sadece birkaç ay (ihtilâl devirlerinde) yeter. Diyalektik materyalist görüşe göre, tabiattaki değişimleri şartlandıran, esas itibariyle, onun iç tezatlarının gelişmesidir ve cemiyette vukua gelen değişimler de, esas itibariyle, cemiyetin içindeki tezatların, yani istihsal kuvvetleriyle istihsal münasebetleri arasında, sınıflar arasında, eski ile yeni arasında mevcut tezatların gelişmesinden doğar. Bu tezatların gelişmesi cemiyeti ileri götürür, eski bir cemiyetin yerine bir yenisinin geçmesine yol açar.

Materyalist diyalektik dış sebepleri büsbütün red mi eder? Hayır, materyalist diyalektik, dış sebeplerin değişikliklerin şartını teşkil ettiğini, iç sebeplerin ise bu değişikliklere temel vazifesi gördüğünü düşünür. Bundan maada, dış sebepler, iç sebeplerin aracılığı ile iş görürler. Münasip bir miktar sıcaklık alan yumurta civciv haline gelir, ama sıcaklık taşı civciv haline getiremez, çünkü bunların temelleri farklıdır. Muhtelif milletler (peuples) durmadan birbirleri üzerinde tesirde bulunurlar. Kapitalizm devrinde, bilhassa emperyalizm devrinde politik, ekonomik ve kültürel plânlarda karşılıklı tesir (l'in-

fluence r ciproque) ile muhtelif devletlerin birbirleri üzerindeki aksiyonu çok büyüktür. Sosyalist Ekim inkılâbı yalnız Rusyanın değil, bütün dünyanın tarihinde yeni bir  ağ açmıştır. Bu inkılâp muhtelif memleketlerde meydana gelen i  değişiklikler üzerine tesir ettiği gibi, özel bir şiddette olmak üzere,  inde meydana gelen i  değişiklikler üzerine de tesir etti. Fakat, muhtelif memleketlerdeki ve  indeki bu değişiklikler, gerek o memleketlerin, gerekse  inin kendi i  kanunları aracılığıyla meydana geldi. İki ordu arasındaki bir savaşta zafer veya mağl biyet i  sebepler tarafından tâyin edilir. Zafer, bir ordunun kuvvetinin yahut doğru sevk ve idaresinin neticesidir. Mağl biyeti tâyin eden ise, bir ordunun zayıflığı yahut onun kumanda heyetince işlenen hat lardır. Dış sebepler [bu] i  sebeplerin aracılığıyla müessir olurlar. 1927 yılında proletaryanın  inde büyük burjuvazi tarafından uğratıldığı mağl biyet, Çin proletaryasının kendi sinesinde ortaya çıkan oportünizm dolayısıyla mümkün olmuştur. Oportünizmin işini bitirdiğimiz zaman, hareket eski hızını yeniden kazandı. Daha sonra, bu hareket düşman tarafından indirilen darbelerden ciddi surette müteessir oldu : bu defa sebep, Partimiz içinde zuhur eden maceracı temay llerdi. Maceracılığın işini bitirdiğimiz zaman d vamız yeniden hamle yapmağa başladı. Demek oluyor ki, hareketi zafere ulaştırmak için, Parti, politik hattının doğruluğuna ve teşkil tının sağlamlığına dayanmak zorundadır.

Diyalektik dünya anlayışı  inde ve Avrupada daha Antik  ağda doğmuştur. Ancak, eskilerin diyalektiği spontane ve iptidaî bir karakter taşıyordu; o çağların sosyal ve tarihî şartları dolayısıyla, diyalektik henüz tam şeklini almış olamazdı. Bu yüzden, o, dünyayı bütün veçheleriyle izah edemiyordu ve yerini metafiziğe bıraktı. XVIII inci yüzyılın sonu ile XIX uncu yüzyılın başlarında yaşamış olan  nl  Alman filozofu Hegel diyalektiğe çok önemli bir hizmette bulunmuştur. Lâkin, Hegel'in diyalektiği idealist idi. Ancak, Marx ve Engels, proleter hareketinin bu büyük aksiyon adamları, bilginin gelişme seyri boyunca insanlığın elde etmiş olduğu müspet neticeleri genelleştirdikleri ve, bilhassa, Hegel diyalektiğinin rasyonel (aklî) unsurlarını tenkid  bir

tarzda yeniden ele alıp diyalektik materyalizm ile tarihî materyalizm büyük teorisini yarattıkları zamandır ki, beşerî bilgi tarihinde o vakte kadar görülmemiş bir inkılâp meydana geldi. Daha sonra, bu büyük teori onların takipçileri tarafından geliştirildi. Bu teori Çine girer girmez derhal düşüncelerde gayet önemli değişikliklere yol açtı.

Diyalektik dünya anlayışı, her şeyden önce, muhtelif şeylerin, muhtelif fenomenlerin sinesindeki tezatların hareketini doğru bir şekilde tetkik ve tahlil etmeyi ve bu tahlile dayanarak tezatların çözülmesine yarayan metodları tâyin etmeyi öğretir. Bunun için, eşyada mündemiç tezat kanununun müşahhas bir şekilde anlaşılması bizim için son derece önemlidir.

II. TEZADIN CİHANŞÜMULLÜĞÜ

Anlatışın kolaylığı bakımından, önce tezadın cihanşümüllüğü, sonra da onun spesifik karakteri üzerinde duracağım. Materyalist diyalektik dünya anlayışının marksizmin büyük kurucuları Marx ve Engels tarafından keşfedilmesinden ve bunların eserini devam ettirenlerden sonra, materyalist diyalektik insanlık ve tabiat tarihiyle ilgili birçok araştırma sahalarına, cemiyetin ve tabiatın transformasyonuna ait birçok sahalara çok büyük bir başarıyla tatbik edilmiş olduğundan, tezadın cihanşümüllüğü artık yaygın bir şekilde kabul edilmiş bulunmaktadır. Bunun için, bu meseleyi uzun boylu izah etmemize ihtiyaç yoktur. Tezadın spesifik (zatî) karakterine gelince, birçok arkadaşlar, bilhassa dogmatikler, bu konuda açık bir görüşe sahip değildirler. Bunlar, tezatlarda cihanşümül'ün özel'in içinde bulunduğunu anlamamaktadırlar. Bu arkadaşlar, eşyada ve zamanımızın müşahhas fenomenlerinde mündemiç (inhérentes) tezatların spesifik vasfını etüd etmenin inkılâpçı pratiğimizin sevk ve idaresi bakımından taşıdığı muazzam önemi de anlamamaktadırlar. Bunun için, tezatların spesifik vasfı problemi ciddî surette etüd edilmeyi gerektirir; [ve yine] bunun için, bu problemin tetkikine yeterince yer ayrılması uygun olur. Binaenaleyh, eşyada ve fenomenlerde mündemiç tezat kanununu in-

celerken, önce tezadın cihanşümül karakteri problemini incelemekle işe başlayacak, sonra özellikle tezadın spesifik karakteri problemini tahlil edecek ve, nihayet, tekrar cihanşümüllük problemine döneceğiz.

Tezadın cihanşümül veya mutlak karakteri probleminin iki veçhesi vardır : evvelâ, tezatlar bütün şeylerin veya bütün fenomenlerin gelişme prosesüslerinde mevcuttur; ikinci olarak, her şeyin, her fenomenin gelişme prosesüsünde tezatların hareketi başlangıçtan sona kadar bulunur.

Engels : «Hareketin kendisi bir tenakuzdur»⁽¹⁾ der. Lenin, zıtların birliği kanununu : «Tabiattaki (espri ve cemiyet de *dahil olmak üzere*) bütün fenomenlerde ve prosesüslerde *birbirini karşılıklı olarak reddeden* zıt, mütenakız temayüllerin [varlığının] kabulü (keşfi)»⁽²⁾ diye tarif eder.

Bu tezler doğru mudur? Evet, doğrudur. Her şeyde, her fenomende mündemiç zıtların birbirine tâbiliği (interdépendance) ve mücadelesi, bütün şeylerin, bütün fenomenlerin hayatını tâyin eder, bütün şeylerin, bütün fenomenlerin gelişme seyrine can verir. Tezadı ihtiva etmiyen şey yoktur. Tezatlar olmasaydı, cihanın (kâinatın, âlemin) gelişmesi de olmazdı.

Tezat, hareketin basit şekillerinin (meselâ, mekanik hareketin) temeli olduğu gibi, hareketin kompleks şekillerinin de, haydi haydi, temelidir.

Engels, tezadın cihanşümüllüğünü şöyle izah ediyordu: «Eğer basit mekanik yer değiştirme bile bir tenakuzu ihtiva etmekte ise, maddenin hareketinin yüksek şekilleri ve, özellikle, organik hayat ve bunun hareketi haydi haydi tenakuzu ihtiva eder. ... hayat, her şeyden

(1) F. ENGELS : Anti - Dühring, I inci kısım : Felsefe, Bölüm XII : Diyalektik, Kantite ve kalite, sahife 152, Editions sociales, Paris, 1950.

(2) V. İ. LENİN : Diyalektiğe dair. (Felsefe defterleri.)

evvel, bir varlığın her an hem [kendi kendisinin] aynı, hem de başka bir şey olmasından ibarettir. Şu halde, hayat da bir tenakuzdur; bizzat şeylerin ve prosesüslerin içinde mevcut olan bu tenakuz her an kendi kendisini vaz ve halleder. Ve bu tenakuz sona erer ermez, hayat da sona erer ve ölüm gelir. Keza, düşünce alanında da tezatlardan kurtulamadığımızı, meselâ, kendi içinde sınırsız olan beşerî bilgi melekesi ile bunun, hepsi de haricen sonlu ve bilgice sınırlı insanlardaki gerçek mevcudiyeti arasındaki tezaadın [ancak] nesiller silsilesi içinde çözül-
düğünü ve bu silsilenin fiiliyatta (pratiquement) —hiç olmazsa, sonu bulunmıyan ilerleme (progrès) içinde— sonsuz olduğunu gördük... yüksek riyażiyenin temel prensiplerinden biri de... tenakuzdur... fakat elemanter riyażiyede bile bir sürü tenakuzlar vardır⁽¹⁾.»

Lenin de, tezaadın cihanşümullüğünü aynı tarzda izah ediyordu:

Riyażiyede, + ve —, diferansiyel ve entegral.

Mekanikte, aksiyon ve reaksiyon.

Fizikte, pozitif ve negatif elektrik.

Kimyada, atomların birleşmesi ve ayrılması.

Cemiyet ilminde, sınıf mücadelesi ⁽²⁾.

Savaşta, taarruz ve müdafaa, ilerleme ve gerileme, zafer ve mağ-
lûbiyet birbiriyle tezat halinde fenomenlerdir. [Bu] veçhelerden biri, öbürü olmadan mevcut olamaz. Bu iki veçhenin karşılıklı mücadelesi ve bağılılığı savaşın mecmu (totale) birliğini meydana getirir, savaşın gelişmesini tahrik (impulsent), ve onun neticesini tâyin eder (décident).

Beşerî mefhumlardaki her türlü uyuşmazlığı (divergence) objektif tezatlara [bir] aksj olarak telâkki etmek lâzımdır (il convient de). Objektif tezatlara subjektif düşünceye aksederek mefhumların tezatlı hareketini meydana getirir, insan düşüncesinin gelişmesini teşvik eder, insan düşüncesinin karşılaştığı problemleri devamlı olarak çözer.

(1) F. ENGELS : Anti - Dühring, 1 inci kısım : Felsefe, Bölüm XII : Diyalektik. Kantite ve Kalite, sahife 153.

(2) V. İ. LENİN : Diyalektiğe dair. (Felsefe defterleri.)

Farklı anlayışlar arasında zıddiyet ve mücadele Parti içinde devamlı surette doğar. Bu, cemiyette mevcut sınıf tezatlarının eski ile yeni arasındaki tezatların Partideki aksidir. Parti içinde tezatlar ve bu tezatları çözmek için ideolojik mücadeleler bulunmasaydı, Partinin hayatı son bulurdu.

Bu suretle, her yerde, her prosesüste, hareketin gerek basit gerekse kompleks şekillerinde, hem objektif dünyada hem de insan şuurunda tezatların mevcudiyetini tespit etmiş bulunuyoruz. Peki, acaba tezat her prosesüsün ilk (élémentaire) safhasında da mevcut mudur? Her şeyin, her fenomenin gelişme prosesüsü başından sonuna kadar tezatlı mıdır?

Sovyet filozoflarının Deborin ekolü hakkındaki tenkitlerini havi yazılar okunduğu zaman anlaşıldığı üzere, bu ekol tezadın hemen prosesüsün başlangıcında değil de, gelişmesinin belli bir safhasında ortaya çıktığı düşüncesindedir. Bu hale göre, belli bir ana kadar prosesüsün gelişmesi iç sebeplerin değil de, dış sebeplerin tesiriyle meydana geliyor demektir. Böylece, Deborin, metafizik dıştan itiş (impulsion extérieure) teorisine, mekanizme kayıyor. Müşahhas problemleri bu bakımdan mütalâa eden Deborin'in taraftarları, Sovyetler Birliği şartları içinde kulaklarla köylü kitleleri arasında hiçbir tezat bulunmadığı, sadece farklılıklar bulunduğu neticesine varıyor ve Buharin'in görüşüyle tamamen mutabık düşüyorlardı. Bunlar, Fransız ihtilâlini incelerken, ihtilâlden önce işçi, köylü ve burjuvaziden müteşekkil Tiers Etat'nın içinde de, keza, tezatlar değil, ancak farklılıklar bulunduğunu düşünüyorlardı. Deborin ekolünün bu anlayışı antimarksisttir. Deborin'in salikleri her farklılığın temelinde bir tezadın bulunduğunu, farklılığın [dahi] bir tezat olduğunu anlamıyorlardı. İş (Emek) ile Sermaye arasındaki tezat, burjuvazi ile proletarya daha ortaya çıkar çıkmaz doğmuştur. Ancak, bu tezat burjuvazi ile proletaryanın ortaya çıkışının başlangıcında henüz keskinleşmemişti. İşçilerle köylüler arasında, Sovyetler Birliği'nin şartları içinde dahi, bir farklılık mevcuttur. Bu farklılık [da] bir tezat olmakla beraber, keskinleşerek bir antagonizma haline gelmesine, bir sınıf mücadelesi şekline bürünmesi-

ne imkân olmıyan, İş (Emek) ile Sermaye arasındaki tezatla aynı manaya gelmiyen bir tezattır; işçilerle köylüler sosyalizmin kuruluşu sırasında sağlam bir ittifak aktetmişlerdir ve bahis konusu tezat, sosyalizmin gelişme prosesüsü içinde, tedricen hallolunur. Burada tezatların varlığından veya yokluğundan değil, ancak onların karakterindeki farklılıktan söz edilebilir. Tezat cihanşümuldür, mutlaktır; şeylerin ve fenomenlerin tekml gelişme prosesüsü içinde mevcuttur ve bütün prosesüslere, baştan sona kadar, girer (penètre).

Yeni bir prosesüsün ortaya çıkması ne demektir? Yeni bir prosesüsün ortaya çıkması, eski birliğin ve bunu teşkil eden zıtların, yerlerini yeni bir birliğe ve buna ait zıtlara bırakmış olması demektir. Böylece, yeni bir prosesüs doğarak eskisinin yerini almağa hazırlanır (vient remplacer). Eski prosesüs sona ermekte, yeni prosesüs doğmaktadır. Kendisi de yeni tezatları ihtiva eden yeni prosesüs, kendi tezatlarının gelişmesi tarihine başlar.

Lenin, Marx'ın *Kapital*'de, bir şeyin, bir fenomenin, baştan sona kadar bütün gelişme prosesüsünü kat'eden tezatlar hareketinin örnek bir tahlilini sunduğunu belirtir. Her şeyin, her fenomenin gelişme prosesüsü incelenirken kullanılması gereken metod budur. Lenin'in kendisi de, bütün eserlerine damgasını vuran bu metodu doğru bir tarzda kullanmıştır.

«Marx, *Kapital*'de önce en basit, en alışılmış, en aslî, en göze çarpar, en sathî (banal) olan, milyarlarca defa rastlanan şeyi, burjuva cemiyetine (emtia istihsalcisi cemiyete) has *münasebet*'i : emtia mübadelesini, tahlil eder. Tahlil, bu iptidaî fenomenin (burjuva cemiyetinin bu «hücre» sinin) içinde, çağdaş cemiyete ait *bütün* tezatları (veya *hale göre*, *bütün* tezatların rüşeymini) bulup çıkarır. Marx'ın ekspozesi bundan sonra, bize, bu tezatların ve bu cemiyetin gelişmesini (*hem* büyümesini, *hem* hareketini), çeşitli kısımlarının toplamı içinde (dans le Σ de ses diverses parties), baştan sona, anlatır.»

Lenin bundan sonra şunu belirtir : «İşte, genel olarak diyalektiğin ekspoze (veya *hale göre*, inceleme) metodu bu olmalıdır...»⁽¹⁾.

(1) V. İ. LENİN : *Diyalektiğe dair, (Felsefe defterleri.)*

Bu metoda iyice tasarruf etmek lâzımdır; ancak o zaman Çin inkılâbının tarihini ve şimdiki durumunu doğru bir tarzda tahlil ve perspektiflerini tarif edebiliriz.

III. TEZADIN SPESİFİK KARAKTERİ

Evvelce söylediğimiz gibi, tezadın cihanşümul ve mutlak karakteri; tezatların, bütün şeylerin, bütün fenomenlerin gelişme prosesünde kendilerini göstermeleri ve her şeyin, her fenomenin bütün gelişme prosesüsüne, başından sonuna kadar, dahil bulunmaları vakiasında yatar.

Şimdi, tezatların spesifik (zatî) ve rölâtif (izafî, nispî) tarafları üzerinde duracağız.

Bu meseleyi müteaddit safhalarda (plans) mütalâa etmek yerinde olur.

En başta, maddenin hareketinin bütün farklı şekillerine ait bütün tezatlar birer spesifik karakter taşırlar. İnsanın madde hakkındaki bilgisi, maddenin hareket şekillerinin bilgisidir, çünkü âlemde hareket halindeki maddeden başka bir şey yoktur ve maddenin hareketi de daima muayyen bazı şekiller alır. Hareket şekillerinden tek başına alınan her birisi üzerine eğildiğimiz zaman, bunun diğer hareket şekilleriyle müşterek olan tarafını düşünmemiz (considérer) yerinde olur. Fakat, daha önemlisi — ki eşya hakkındaki bilgimize temellik eden de budur —, hareket şekillerinden herbirisi için spesifik olan, yani onu diğer hareket şekillerinden kalitece ayıran tarafın nazarı itibare alınmasıdır. Bir şey diğer bir şeyden ancak bu suretle ayırt edilebilir. Hareketin her şekli, içinde kendi spesifik tezatlarını taşır. Bu tezatlar bahis konusu şeyin, onu diğer şeylerden 'ayıran, spesifik mahiyetini teşkil ederler. Dünyada mevcut şeylerin ve fenomenlerin sonsuz çeşitliliğinin iç sebebi veya temeli buradadır. Tabiatta hareketin birçok şekilleri mevcuttur : mekanik hareket, ses, ışık, sıcaklık, elektrik, ayrılma (décomposition), birleşme (combinaison), vs. Maddenin bütün bu

hareket şekilleri birbirlerine bağılı olmakla (sont en interdépendance) beraber, mahiyetleri itibariyle birbirlerinden ayrılırlar. Maddeye ait her hareket şeklinin spesifik mahiyeti, onun özünde mündemiç (inhérentes) spesifik tezatlar tarafından tâyin olunur. Bu durum yalnız tabiatta değil, sosyal ve ideolojik fenomenlerde de aynı derecede mevcuttur. Her sosyal şekil, her şuur şekli kendi spesifik tezatlarını ihtiva eder ve kendi spesifik mahiyetine sahip bulunur.

İşte, farklı ilim alanlarının sınırlandırılması işi, ilmî incelemeye tâbi tutulan farklı objelerin ihtiva ettikleri bu spesifik tezatlara dayanır. Şu veya bu ilmin konusunu teşkil eden şey, sadece muayyen bir fenomenler sferinde mündemiç belli [birtakım] tezatların incelenmesidir. Meselâ, matematikte artı (zait) ve eksi (nakıs), mekanikte aksiyon ve reaksiyon, fizikte pozitif ve negatif elektrik, kimyada ayrılma ve birleşme, sosyal ilimlerde istihsal kuvvetleri ile istihsal münasebetleri, sınıflar ve sınıf mücadeleleri, askerlik ilminde taarruz ve müdafaa, felsefede idealizm ile materyalizm, metafizik ile diyalektik, vs. : bütün bunlar, spesifik tezatların ve bir spesifik mahiyetin mevcudiyeti sebebiyle, farklı ilimlerin inceleme konularını teşkil ederler. Tezatlar da cihanşümul olarak bulunan şey bilinmeden, eşyanın ve fenomenlerin hareket ve gelişmesinin genel sebeplerini veya genel esaslarını keşfetmeğe imkân olmadığı aşikârdır. Lâkin, tezatlarda bulunan spesifik taraf tetkik edilmediği takdirde de, bir şeyi diğer bir şeyden ayıran spesifik mahiyetin tâyini, şeylerin ve fenomenlerin hareket ve gelişmesinin spesifik sebep ve esaslarının keşfedilmesi imkânsızdır; şeylerin ve fenomenlerin birbirinden ayırt edilmesi, ilmî araştırma sahalarının sınırlandırılması kabil değildir.

Beşerî bilginin ilerleme hareketi ele alındığında, bunun ferdî ve spesifik olanın bilgisinden genelin bilgisine doğru derece derece genişlediği görülür. İnsanlar daima önce birçok farklı fenomenlerin spesifik mahiyetini bilmekle işe başlarlar : ancak bundan sonra genelleştirmelere geçebilir, fenomenlerin müşterek mahiyetini bilebilirler. Ancak bu müşterek mahiyetin bilgisini edindikten sonra ve bu müşterek bilginin kılavuzluğunda gitmek, bilâhare henüz etüd edilmemiş veya

yetersizce etüd edilmiş muhtelif müşahhas şeyleri etüd etmek ve bunların spesifik mahiyetini bulup çıkarmak suretiyledir ki, bu müşterek mahiyetin bilgisi tamamlanabilir, zenginleştirilebilir ve geliştirilebilir ve donup kalmış, ölü bir şey haline gelmemesine çalışılabilir. Bilgi prosesüsünün iki merhalesidir bu : birincisi spesifik'ten genel'e, ikincisi genel'den spesifik'e [gidiştir]. İnsan bilgisinin gelişmesi daima helezonî bir hareket gösterir. Bu gelişmede her helezon bilgiyi bir üst dereceye çıkarır, onu daima daha derinleştirir (ilmî metoda sıkıca riayet edilmek şartıyla). Dogmatiklerimiz bu meselede iki türlü hatâ işlemektedirler : bunlar, bir yandan, ancak tezatın spesifik tarafı incelenip özel şeylerin spesifik mahiyeti hakkında bilgi edindikten sonra tezatın cihanşümullüğü ve eşyanın (şeylerin) müşterek mahiyeti hakkında tam bilgiye sahip olunabileceğini anlamıyor; öbür yandan da, eşyanın müşterek mahiyeti hakkında bilgi edindikten sonra, yeterince incelenmemiş, veya ilk defa olarak ortaya çıkan müşahhas şeylerin tetkikine devam etmemiz gerektiğini takdir etmiyorlar. Dogmatiklerimiz, müşahhas şeyler üzerinde her türlü derin (minutieuse) incelemeleri reddeden, genel hakikatleri gökten düşme şeyler sayan, bunları insan anlayışı için erişilmez şeyler, sadece mücerret [birtakım] formüller haline getiren, insanların hakikatin bilgisine erişmek için takip ettikleri sırayı katiyetle inkâr edip tersine çeviren tembel kişilerdir. Bunlar, bilginin iki merhalesini : spesifik'ten genel'e, genel'den spesifik'e gidiş merhalelerini de anlamamaktadırlar. Bunlar, marksist bilgi teorisini katiyen anlamamaktadırlar.

Yalnızca, maddenin hareket şekillerinin büyük sistemlerinden herbirisine ait tezatların ve bu tezatların şartlandığı mahiyetin etüd edilmesiyle yetinilmeyip, maddenin hareket şekillerinden herbirisinin —bu şekillerin takip ettikleri uzun gelişme yolunun herbir merhalesindeki— spesifik tezatları ile herbir şeklin mahiyetinin de incelenmesi lâzımdır. Her gerçek —muhayyel değil— gelişme prosesüsü içindeki bütün hareket şekilleri birbirlerinden kalitece farklıdırlar. Bunun için, incelememizde bu hususa özel bir dikkat gösterilmesi ve hatâ işe bununla başlanması icap eder.

Kalitece farklı tezatlar, ancak kalitece farklı metodlarla halledilebilir. Meselâ, halk kitleleriyle feodal rejim arasındaki tezat demokratik inkılâp metodu ile, sömürgelerle emperyalizm arasındaki tezat millî inkılâp savaşı metodu ile, partimiz içindeki tezatlar tenkit ve kendi kendini tenkit (autocritique) metodu ile, cemiyet ile tabiat arasındaki tezatlar istihsal kuvvetlerinin geliştirilmesi metodu ile halledilir. Prosesüs değişir, eski prosesüs ile eski tezatlar tasfiyeye uğrar, yeni bir prosesüs ile yeni tezatlar doğar; binnetice, bu tezatların çözülmesinde, kullanılacak metodlar da değişir... Farklı tezâtların farklı metodlarla halledilmesi prensipi marksistlerin sıkıca riayet etmeleri gereken bir prensiptir. Doğmatikler ise, aksine olarak, bu prensipe riayet etmezler, farklı inkılâpların içinde cereyan ettikleri şartların farklılığını anlamazlar ve anlamadıkları için de farklı tezatların farklı metodlarla çözülmesi gerektiğini takdir etmez; değişmez saydıkları aynı bir basmakalıp şemayı her yerde tatbika kalkışırlar. Buysa, inkılâbı başarısızlığa uğratmaktan veya başarı yolunda yürüyen bir dâvayı tehlikeye düşürmekten başka bir şeye yaramaz.

Herhangi bir fenomenin gelişme prosesüsü içindeki tezatların spesifik vasıflarını bütünüyle ve karşılıklı bağılıklarıyla bulup çıkarmak, yani fenomenin gelişme prosesüsünün mahiyetini keşfetmek için, bu prosesüsün ihtiva ettiği tezatların bütün veçhelerine ait spesifik vasıfları keşfetmek lâzımdır. Aksi takdirde, söz konusu prosesüsün mahiyetini keşfetmeğe imkân olmaz. Araştırma işimizde bu hususa da çok büyük bir dikkat göstermemiz gerekir.

Her önemli fenomenin gelişme prosesüsünde bütün bir sıra tezatlar bulunur. Meselâ, Çinde, demokratik burjuva inkılâbı prosesüsü içinde, Çin cemiyetinin muhtelif ezilen sınıfları ile emperyalizm arasında, halk kitleleriyle feodal rejim arasında, proletarya ile burjuvazi arasında, bir yandan köylüler ve şehirli küçük burjuvazi ile öbür yandan burjuvazi arasında tezat vardır; muhtelif hâkim reaksiyoner klikler arasında; v s. tezatlar vardır : durum burada son derece karışıktır. Bütün tezatların kendi spesifik karakterleri bulunduğu ve hepsinin ay-

nı sıraya konulması imkânsız olduğu gibi, üstelik, bunlardan herbirinin iki veçhesi de kendilerine has özelliklere sahiptirler ve bunlar da aynı tarzda mütalâa edilemezler. Çinin inkılâp dâvası uğrunda çalışan bizler, tezatların yalnızca teşkil ettikleri bütün içindeki, yani karşılıklı bağılıkları içindeki spesifik karakterini anlamakla kalmayıp, bunların özel veçhelerinden herbirisini de etüd etmek zorundayız, çünkü tezatları bütünüyle anlamamanın biricik çaresi budur. Bir tezanın bütün veçhelerini anlamak demek, bu veçhelerden herbirisinin işgal ettiği özel durumu, hangi müşahhas şekiller altında birbirlerini karşılıklı olarak şartlandırıp birbirleriyle zıtlastıklarını, bu veçhelerden herbirisinin gerek karşılıklı bağılık ve zıtlıkları içinde, gerekse karşılıklı bağılıklarının kopmasından sonra kullandığı müşahhas mücadele metodlarının neler olduğunu anlamak demektir. Bu meselelerin incelenmesi son derece önemlidir. Lenin'in, müşahhas bir durumun müşahhas tahlili marksizmin bizzat esası, hayat kaynağı (l'âme vivante)'dir ⁽¹⁾, derken göz önünde bulundurduğu şey işte budur. Bizim dogmatiklerimiz Lenin'in tavsiyelerini (indications) çiğniyorlar, herhangi bir şeyi müşahhas bir tarzda tahlil etmek zahmetine aslâ katlanmıyorlar. Bunların yazıları, nutukları birtakım basmakalıp şemaların faydasız, boş bir tarzda tekrarlanmasından öteye geçmiyor ve Partimiz içinde gayet zararlı bir çalışma uslûbu doğuruyor.

Bir meseleyi tetkik ederken sübjektivizmden, tek taraflı ve sathî tetkiklerden kaçınmak lâzımdır. Sübjektivizm demek, bir meseleyi objektif bir şekilde, yani *Pratiğe dair*'de bahsetmiş olduğum gibi, materyalist bir tarzda mütalâa etmekten âciz olmak demektir. Tek taraflı tetkik, meseleleri bütün veçheleriyle mütalâa edebilme güçsüzlüğü halinde kendisini gösterir; bu, zıtların [tümünü değil de] ancak bir tanesini anlayabilmek demektir. Meselâ, Japonyayı da değil de sadece Çini, Kuomintang'ı da değil de sadece Partimizi, toprak sahiplerini

(1) V. İ. Lenin, daha sonra işçi sınıfı haini olarak damgalanan Macar Bela Kun'u tenkit eden bir yazısında onun, «marksizmin bizzat esası, hayat kaynağı olan şeyi, müşahhas bir durumun müşahhas tahlili» ni ihmal ettiğini söylüyordu. (Külliyat, Cilt XXXI, sahife 143.)

de değil de sadece köylü sınıfını (paysannerie), güç durumları da değil de sadece elverişli durumları, geleceği de değil de sadece geçmiş, bütünü de değil de sadece kısımları, meziyetleri de değil de sadece kusurları, dâvalıyı da değil de sadece dâvacıyı, vs. anladığımız, [yani] kısaca tezatların farklı veçhelerine ait özellikleri anlamadığımız zaman böyle bir durum hasıl olur. Bu, meseleleri tek taraflı olarak mütalâa etmektir, [sadece bir] kısmı görüp bütünü görmemek, ağaçları görüp ormanı görmemektir. Bu şekilde hareket edildiği takdirde, tezatların halli için gerekli metodu bulmağa, inkılâbın vazifelerini yerine getirmeğe, emanet edilen işi başarmağa, Parti içindeki fikir mücadelelerini doğru bir şekilde geliştirmeğe imkân olmaz. Sun-tse ⁽¹⁾, savaş problemlerinden bahsederken şöyle diyordu : «Düşmanını bil, kendi kendini bil : hiç yenilmezsin». Sun-tse bu sözü, mücadele eden iki taraf hakkında söylüyordu. Tang'lar sülâlesi devrinde yaşayan Vei Çeng de şöyle demişti : «Bütün tarafları dinlemek seni aydınlatır, ama yalnız bir tarafı dinlemek seni karanlıklara gömer» ⁽²⁾. O da problemlerin tek taraflı olarak tetkikinin zararlarını anlamıştı. Halbuki, arkadaşlarımız sık sık problemleri tek taraflı bir tarzda mütalâa ediyor, bu yüzden de [yine] sık sık akılsızca işler yapıyorlar. *Şuei hu çuan* ⁽³⁾ romanının kahramanı Sung Kiang Çukiaçuang'a üç defa hücum eder. fakat durumun cahili olduğundan ve yanlış bir hareket (aksiyon) me-

(1) Sun-tse (yahut Sun U) (Sun U-tse de deniyordu) : İsadın önce V inci yüzyılda yaşamış ünlü Çin generali ve askerlik nazariyecisi. 13 bölümlük **Sun-tsi** kitabının yazarı. Yukarıdaki söz **Sun-tsi**'nin «Taarruz hazırlığı» adlı 3 üncü bölümünden alınmıştır.

(2) Vei Çeng (580 - 643) : Tang'lar sülâlesinin ilk devrinde yaşamış siyaset adamı ve tarihçi. Yukarıdaki söz Tse çe tung kian vekayinamesinin 192 nci kitabından alınmıştır.

(3) *Şuei hu çuan* (Suyun kenarında) :XIV üncü yüzyıla ait çok önemli bir edebî eser olup Yuan hanedanı saltanatının sonları ile Ming hanedanı saltanatının başlarında yazılmıştır: Bu romanda Kuzey Sung'ları sülâlesinin son yıllarında cereyan eden köylü savaşı anlatılır. Sung Kiang bu romanın baş kahramanıdır. Çukiaçuang topluluğu, köylü savaşının esas yeri (base) olan Liangşanpo'nun yakınlarında bulunuyordu. Bu topluluğa hükmeden Çu Çao-fong adlı toprak ağası tam mânasıyla bir müstebit idi.

todu tatbik ettiğinden ötürü, ilk iki seferinde başarısızlığa uğrar. Fakat, hareket (aksiyon) metodunu değiştirdikten ve durumu öğrendikten sonra, Sung Kiang, dolambaçlı dehlizler şebekesi hakkında açık bir fikir edinir, Likiaçuang, Hukiaçuang ve Çukiaçuang toplulukları (agglomérations) arasındaki ittifakı bozar, düşman ordugâhı içinde bir tuzak kurup bir yabancı efsanede sözü geçen Truva atı metoduna benzer bir metod kullanılır; böylece, üçüncü hücumda başarıya ulaşır. *Şuei hu çuan*'da materyalist diyalektiğin tatbikine dair birçok misaller vardır ki, Çukiaçuang'a yapılan üç hücum bunların en iyilerinden biridir. Lenin şöyle der :

«Bir objeyi gerçekten bilmek için onun bütün veçhelerini, bütün münasebetlerini ve bütün «mediasyon» larını (mutavassıt hadlerini) ihata ve etüd etmek lâzımdır. Gerçi bunu hiçbir zaman tam olarak başaramayız, ama problemleri bütün veçheleriyle mütalâa etmek lüzumu bizi hatâlardan ve kalıplaşmaktan (sclérose) korur ⁽¹⁾».

Bu sözleri hatırda tutmamız lâzımdır.

Tezadın özellikleri bütünüyle göz önünde bulundurulmadığı ve bunun muhtelif veçhelerinin özellikleri nazarı itibare alınmadığı, [bir] şeyin mahiyetine derinlemesine nüfuz etmek ve tezadın özelliklerini inceden inceye tetkikten geçirmek lüzumu inkâr edildiği, tezadı hemen çözmek gayretiyle onun genel vasıflarını uzaktan müşahade etmekle, pek takribî bir tarzda tarif etmekle yetinildiği (meseleleri çözerken, ihtilâfları hallederken, günlük işleri görürken, askerî hareketleri idare ederken) zaman sathî bir tetkik bahis konusudur. Böyle bir hareket tarzı daima kötü neticelere yol açar.

Doğmatizme, ampirizme yakalanmış arkadaşlarımızın hatâlar işlemelerine sebep, eşyayı sübjektif, tek taraflı, sathî bir tarzda mütalâa etmeleridir. Eşyayı tek taraflı, sathî bir tarzda mütalâa etmek de yine sübjektivizm sayılır, çünkü objektif olarak var olan şeyler gerçekte

(1) V. İ. LENİN : «Yine sendikalara, şimdiki duruma ve Troçki ile Buharin'in hatâlarına dair», *Külliyat*, Cilt XXXII, s. 72.

(dans la réalité)) birbirlerine bağılı olduklarına ve iç kanunlara sahip bulunduklarına göre, bunu doğru bir şekilde aksettirecek yerde, fenomenleri tek taraflı veya sathî bir tarzda tetkik nazarına almak, bunların karşılıklı bağılılıklarını ve iç kanunlarını ihmal etmek, sübjektivizm göstermek demektir.

Tezatlara hareketinin özelliklerini yalnız fenomenlerin genel gelişme prosesüsü içinde değil, aynı zamanda karşılıklı bağılılıkları içinde de etüd etmemiz ve bunu yaparken veçhelerden herbirine ait şartları nazarı itibare almamız gerekir. Bu gelişme prosesünün her merhalesinin, gözden kaçırılması caiz olmıyan özellikleri vardır.

Bir fenomenin gelişme prosesüsündeki esas tezat ile prosesüsün bu esas tezat tarafından şartlandırılan mahiyeti prosesüs tamama ermeden ortadan kalkmaz; ama, bir fenomenin uzun gelişme prosesüsünün muhtelif merhalelerinde durum sık sık değişir. Buna sebep, — fenomenin gelişme prosesüsündeki esas tezadın karakteri ile bu prosesüsün mahiyetinin değişmemesine rağmen —, esas tezadın, uzun gelişme prosesüsünün muhtelif merhalelerinde, gitgide daha keskin şekiller almasıdır. Bundan maada, esas tezat tarafından şartlandırılan veya onun tesiri altında bulunan bütün önemli veya önemsiz tezatlara serisi içinde bazı tezatlara daha keskin bir hal alır, bazıları muvakkaten veya kısmen çözülür veya hafifler, nihayet bazıları da doğmakla kalır. Zaten [bir] prosesüs içinde muhtelif merhalelerin bulunması da bu yüzendir. [Bir] fenomenin gelişme prosesüsü merhalelerine dikkat etmiyen kimseler bu fenomende mündemiç tezatlara gerektiği gibi halletmekten âciz kalırlar.

Meselâ, serbest rekabet devri kapitalizmi emperyalizm halini aldığı zaman, ne iki antagonist sınıfın — proletarya ile burjuvazi — bünyesi, ne de bahis konusu cemiyetin kapitalist mahiyeti herhangi bir değişikliğe uğradı. Buna rağmen, bu iki sınıf arasındaki tezatlara daha da şiddetlendi, monopolcü sermaye ile monopolcü olmıyan sermaye arasında tezatlara ortaya çıktı, metropollerle sömürgeler ve nihayet, özellikle, kapitalist ülkeler arasındaki tezatlara, yani bu ülkelerin gelişme-

sindeki eşitsizlikten doğan tezatlar büsbütün keskinleşti. Böylece, kapitalizmin özel bir safhası : emperyalizm safhası ortaya çıktı...

Çinde 1911 İnkılâbı ile başlamış olan demokratik burjuva inkılâbı prosesünü ele alacak olursak, bunda da bazı spesifik merhalelerle karşılaşırız. Bilhassa, inkılâbın başında burjuvazinin bulunduğu devre ile proletaryanın bulunduğu devre birbirinden tamamiyle farklı iki tarihî merhale teşkil ederler. Proletaryanın idaresi inkılâbın çehresini kökten değiştirmiş, sınıf kuvvetlerinin yeni bir gruplaşmasına, köylü hareketinin geniş çapta gelişmesine yol açmış emperyalizm ile feodalizme karşı çevrilmiş inkılâba konsekan bir karakter kazandırmış, demokratik inkılâbın sosyalist inkılâba tahavvülünü mümkün kılmıştır, vs. Bütün bunlar, inkılâbın idaresi burjuvazinin elinde bulunduğu devre için imkânsız olan şeylerdi. Tekmil prosesüğe ait başlıca tezatın karakteri, yani bunun antifeodal ve anti-emperyalist demokratik inkılâp prosesüsü olmak karakteri (bu tezatın diğer veçhesi memleketin yarı sömürge ve yarı feodal karakteri idi) hiçbir değişikliğe uğramamış olduğu halde, bütün bu devre boyunca, 1911 İnkılâbının yenik düşmesi, Peiyang militaristler iktidarının kurulması, birinci birleşik millî cephenin teessüsü ve 1924 - 1927 İnkılâbı, birleşik cephenin dağılması ve burjuvazinin aksi - inkılâp kampına geçmesi, yeni militarist gruplar arasında iç savaşlar, ziraî inkılâp savaşı, ikinci birleşik millî cephenin kurulması ve Japon istilâcılara karşı savaş gibi gayet önemli hâdiselerin meydana geldiği görüldü. Başka bir deyişle, yirmi küsur yıl içinde birçok gelişme merhaleleri aşılmış oldu. Bazı tezatların daha şiddetli bir hal alması (meselâ, Ziraî inkılâp savaşı ve Çinin kuzey doğu eyaletlerinden dördünün Japonlar tarafından istilâsı), diğer bazılarının muvakkaten, kısmen halledilmiş olması (meselâ, Peiyang militaristler grubunun tasfiyesi, toprak ağalığının tarafımızdan tasfiyesi), nihayet bazı yeni tezatların zuhuru, (meselâ, yeni militarist gruplar arasındaki mücadele, güney Çindeki inkılâpçı üsleri kaybetmemiz neticesinde toprak ağalarının topraklarını geri almaları), vs. aşılacak bu gelişme merhalelerinin karakteristik vasıflarını teşkil etmiştir.

Bir fenomenin gelişme prosesüsünün farklı merhalelerindeki tezatların spesifik karakterini incelerken, tezatları bir bütün olarak ve karşılıklı bağılıkları içinde mütalâa etmekle kalmayıp, tezatların veçhelerinden herbirinin gelişme prosesüsünün herbir merhalesindeki durumunu da nazarı itibare almak lâzımdır.

Meselâ, Kuomintang ile Partimizi alalım: Kuomintang (veçhelerden biri) birinci birleşik cephe devrinde Sun Yat-sen'in «üç esas siyasî tez» ini (Rusya ile ittifak, Partimiz ile ittifak ve işçilerle köylülerle destekleme) takip ettiği müddetçe inkılâpçı olarak, kuvvetli olarak kalmış ve muhtelif sınıfların demokratik inkılâp içinde ittifakını şahsında cisimleştirmiştir. 1927 yılından sonra, Kuomintang tam kendi zıddına tahavvül etti, toprak sahipleriyle büyük burjuvazinin reaksiyoner bir bloku halini aldı. 1936 aralığındaki Sian Hâdiselerinden sonra, Kuomintang'ın içinde, sivil harbe son vermek ve Japon emperyalizmine karşı müştereken mücadele etmek için Partimizle bir ittifak aktetmek istikametinde yeniden bir hareket başladı. Kuomintang'ın bu üç merhalede gösterdiği özellikler bunlardır. Bittabî, bu özelliklerin meydana çıkmasını gerektiren birçok faktörler vardır. Partimize (veçhelerden öbürü) gelince, birinci birleşik cephe devrinde o henüz gençti ve, 1924 - 1927 inkılâbını kahramanca idare etmiş olmasına rağmen, inkılâbın karakterini, vazifelerini ve metodlarını anlamakta olgunluk gösteremedi. İşte bu sebeptir ki, bu inkılâbın son devresinde ortaya çıkan Çen Tu-sieu'culuk bir rol oynamak imkânını bulmuş ve inkılâbı mağlûbiyete sürüklemiştir. 1927'den sonra, Partimiz Zıraî inkılâp savaşını kahramanca idare etti, bir inkılâp ordusu ve inkılâpçı üsler meydana getirdi, fakat maceracı karakterde hatâlar işledi ve bu yüzden ordusuna ve üslerine çok ağır darbeler indirildi. 1925'ten sonra, Partimiz bu hatâların üstesinden geldi. Japonlara karşı yeni birleşik cepheyi idare etti; büyük mücadelesi şimdi tam gelişme halindedir. İçinde bulunduğumuz merhalede, Partimiz iki inkılâp imtihanı geçirmiş, zengin bir tecrübeye sahip bir partidir. Partimizin söz konusu üç merhaledeki özellikleri bunlardır. Bu özelliklerin ortaya çıkması da birçok faktörlerin tesiriyle olmuştur. Bu özellikler etüd edilmediği tak-

dirde, Kuomintang ile Partimiz arasında, gelişmelerinin muhtelif merhalelerindeki (bir birleşik cephenin kurulması, bu cephenin dağılması ve sonra yeniden kurulması) karşılıklı münasebetlerin özelliklerini anlamaya imkân yoktur.

Fakat, bu iki partinin bütün özelliklerini etüd etmek için, bunların sınıf temelini ve bu temel üzerinde bu iki partiden herbirisi ile diğer veçheler arasında muhtelif zamanlarda ortaya çıkmış olan tezatları da incelemek zarureti vardır. Meselâ, Partimiz ile aktettiği ilk ittifak devresinde, Kuomintang ile, bir yandan, yabancı emperyalistler arasında — onun emperyalizme karşı çıkmasına sebep olan — bir tezat, öbür yandan da memleket içinde halk kitleleri ile Kuomintang arasında bir tezat mevcuttu. Kuomintang, lâfla, emekçilere türlü çeşit gözalıcı vaadlerde bulunuyor, fakat fiiliyatta (en fait) onlara ancak pek az şey veriyordu, daha doğrusu hiçbir şey vermiyordu. Kuomintang, bize karşı yürüttüğü savaşta, halk kitlelerine karşı emperyalizm ve feodalizm ile ittifak halinde mücadele etti, halk kitlelerinin inkılâp sırasında kazanmış olduğu hakları bir kalemde ortadan kaldırdı ve bu suretle halk kitleleriyle kendi arasındaki tezadı büsbütün keskinleştirdi. Halen, Japon istilâcılara karşı [bu] mücadele devresinde, kendisi ile Japon emperyalizmi arasında mevcut tezatlar dolayısıyla, Kuomintang, bir yandan, Partimiz ile ittifak kurmakta kendisi için menfaat görmekte, öbür yandan ise, Partimize ve Çin halkına karşı mücadele ve baskısını aslâ hafifletmemektedir. Partimiz, emperyalizme ve feodalizme karşı mücadelede daima halk kitlelerinin yanındadır. Bununla beraber, Japon istilâcılara karşı bu mücadele devresinde, Kuomintang istilâcılara karşı mukavemetten yana çıktığına göre, Partimiz Kuomintang'a ve memleketteki feodal kuvvetlere karşı mutedil bir politika takibine başlamıştır. Bütün bu hal ve şartlar sebebiyle, bu iki parti arasında bazen bir ittifak kurulmakta, bazen de mücadele yeniden başlamaktadır. Kaldı ki, ittifak devrelerinde dahi komplike bir durum hasıl olmaktadır, çünkü aynı zamanda hem ittifak, hem de mücadele vardır. Bu zıt veçhelerin özelliklerini incelemediğimiz takdirde, yalnız bu iki partiden herbirisi ile diğer veçheler

arasında mevcut karşılıklı münasebetleri değil, fakat bizzat bu iki parti arasındaki münasebetleri de anlamamıza imkân olmaz.

Binaenaleyh, hangi tezatlara özelliklerini incelersek inceliyelim: maddenin muhtelif hareket şekillerindeki tezatlara, muhtelif gelişme prosesleri boyunca hareket şekillerindeki tezatlara, şu veya bu gelişme prosesündeki tezatlara farklı veçheleri, gelişme proseslerinin farklı merhalelerdeki tezatlara ve, keza, muhtelif gelişme merhalelerinde tezatlara farklı veçheleri—tezatlara ait bütün bu özelliklerin incelenmesi işinin aslâ sübjektif bir takdire tahammülü yoktur; müşahhas tahlil burada bir zarurettir. Müşahhas tahlil olmadan, tezatlara herhangi bir özelliğinin bilinmesi imkânsızdır. Lenin'in sözlerini daima hatırlamamız gerekir : müşahhas bir durumun müşahhas tahlili.

Bu nevi müşahhas tahlilin en mükemmel örneklerini bize ilk defa olarak Marx ve Engels vermişlerdir.

Marx ve Engels, şeylerin ve fenomenlerin özünde mündemiç olan tezat kanununu cemiyet tarihi prosesünün incelenmesine tatbik ettikleri zaman, istihsal kuvvetleri ile istihsal münasebetleri, sömürenler sınıfı ile sömürülenler ve, binnetice, ekonomik temel ile politik, ideolojik, vs. üstyapı arasında bir tezat bulunduğunu; ve bu tezatlara farklı sınıflı cemiyetlerde nasıl, önlenmesi imkânsız bir şekilde, farklı karakterde sosyal inkılâplara yol açtığını gördüler.

Marx, bu kanunu kapitalist cemiyetin ekonomik yapısının incelenmesine tatbik ettiği zaman, bu cemiyetin esas tezadının istihsalin sosyal karakteri ile mülkiyetin (appropriation) özel şekli arasındaki tezat olduğunu gördü. Bu tezat, istihsalin tek tek (isolés) teşebbüsler içindeki teşkilâtli karakteri ile tekmil cemiyet çapındaki teşkilâtsiz karakteri arasındaki tezat halinde kendisini gösterir. Aynı tezadın sınıf münasebetlerindeki tezahürü ise, burjuvazi ile proletarya arasındaki tezattır.

Şeylerin ve fenomenlerin muazzam çeşitliliği ve gelişmenin sınırsız karakteri sebebiyle, muayyen bir halde cihanşümul olan bir şey,

başka bir muayyen halde özel olabilir. Buna mukabil, muayyen bir halde özel olan bir şeyin, başka bir muayyen halde cihanşümül olması mümkündür. İstihsalin sosyal karakteri ile istihsal vasıtalarının özel mülkiyeti arasındaki, kapitalist sistemin özünde mündemiç, tezat kapitalizmin mevcut bulunduğu ve geliştiği bütün memleketler için genel'dir. Kapitalizm için, bu tezat cihanşümül bir karakter taşır. Bununla beraber, kapitalizme has bu tezat, genel olarak sınıflı cemiyetin muayyen bir tarihî gelişme safhasının özünde mündemiç bir fenomen teşkil eder ve genel olarak sınıflı cemiyette istihsal kuvvetleriyle istihsal münasebetleri arasındaki tezat noktasından bakıldığında, [istihsalin sosyal karakteri ile istihsal vasıtalarının özel mülkiyeti arasındaki] bu tezat spesifikdir. Fakat, kapitalist cemiyete ait bütün tezatlara spesifik karakterini keşfeden Marx, bu suretle, genel olarak sınıflı cemiyette istihsal kuvvetleriyle istihsal münasebetleri arasındaki tezadın cihanşümül karakterini daha derin, daha toplu (totale), daha tam (complète) bir şekilde meydana çıkardı.

Özel'in cihanşümül'e bağlı olması, her fenomende yalnız tezattaki özel'in değil, fakat cihanşümül'ün de derinden mündemiç (inté-rieurement inhérent) bulunması dolayısıyla, cihanşümül özel'in içinde mevcuttur. Şu halde, muayyen bir fenomen etüd edilirken bu iki veçhenin ve bunların karşılıklı bağlılığının, bahis konusu fenomende mündemiç cihanşümül ile özel'in ve bunlar arasındaki karşılıklı bağlılığın, mütalâa edilen fenomen ile bunun dışındaki diğer birçok fenomenler arasında mevcut karşılıklı bağlılığın keşfedilmesi lâzımdır.

.

Gerek Marx ve Engels, gerekse onların büyük takipçileri objektif fenomenlerin incelenmesinde diyalektiğin kullanılmasından bahsederken, hiçbir türlü sübjektivist indîliğin makbul addedilemeyeceğini daima belirtmiş, objektif gerçeğin hareketinde mündemiç müşahhas şartlardan kalkılarak bu fenomenlerdeki müşahhas tezatlara bilinmesi, tezadın veçhelerine ait müşahhas durumun ve zıtların karşılıklı müşahhas münasebetinin incelenmesi lüzumuna her zaman işaret etmişlerdir. İşte, bizim dogmatikler böyle hareket etmedikleri içindir ki, bozgun üstüne bozguna uğruyorlar. Dogmatiklerin iflâsından ders alıp

ilmî metodu kullanmasını öğrenmemiz gerekir, zira bundan başka araştırma metodu yoktur.

Tezadın cihanşümul karakteri ile spesifik karakteri arasındaki münasebet, genel ile özel arasındaki münasebettir. Genel, bütün prosesüslerde tezatlar bulunmasında, tezatların bütün prosesüslere baştan sona kadar nüfuz etmesindedir : hareket de, eşya da, prosesüs de, düşünce de tezatludur (contradictaires). Eşyada ve fenomenlerde tezadı inkâr etmek, her şeyi inkâr etmek demektir. Bu, istisnasız, bütün zamanlar ve bütün memleketler için doğru olan bir prensiptir. Bunun için, tezat genel ve mutlaktır. Ancak, bu genel, özel vasıtasıyla (à travers le particulier) mevcuttur ve özel olmadan genel olamaz. Her türlü özel yok farzedildiği takdirde (si l'on exclut tout particulier) genel mevcut olabilir mi? Özel, her tezadın kendine has spesifik karaktere sahip olmasından doğar. Özel olan her şey şarh, muvakkat (temporaire) ve dolayısıyla izafîdir.

Genel ve özel, mutlak ve izafî hakkındaki prensip, şeylerde ve fenomenlerde mündemiç tezatlar meselesinin özüdür (la quintessence). Bunu anlamak diyalektiği reddetmektir.

IV. ESAS TEZAT VE TEZADIN ESAS VEÇHESİ

Tezatların spesifik karakteri meselesinde bilhassa nazarı itibare alınması gereken iki unsur daha vardır : esas tezat ve tezadın esas veçhesi.

Fenomenlerin gelişmesine ait her kompleks prosesüs içinde bir sıra tezatlar bulunur ki, bunların arasında daima bir tanesi esas tezattır; mevcudiyeti ve gelişmesi diğer tezatların mevcudiyetini ve gelişmesini tâyin ve bunlar üzerine tesir eder.

Meselâ, kapitalist cemiyette iki zıt kuvvet, proletarya ile burjuvazi esas tezadı teşkil ederler. Feodaller sınıfının kalıntısıyla burjuvazi, küçük mülk sahibi köylülerle burjuvazi, proletarya ile küçük mülk sahibi köylüler, monopolcü olmıyan burjuvazi ile monopolcü burjuvazi

zi, burjuva demokrasisiyle faşizm arasındaki, kapitalist memleketler arasındaki, emperyalizm ile sömürgeler arasındaki tezatlar gibi tezatlar ve daha başkaları hep esas tezat tarafından tâyin edilmiş haldedir yahut bunun tesiri altında bulunur.

Meselâ, Çin gibi yarı sömürge ülkelerde esas tezatlarla tâli tezatlar arasındaki münasebetler kompleks bir manzara arzederler (forment).

Emperyalistler tarafından böyle bir ülkeye karşı açılan bir istilâ harbinde, vatan hainlerinden ibaret küçük bir klik dışında, ülkenin muhtelif sınıfları, emperyalizme karşı millî savaşı yürütmek için, bir zaman için birleşebilirler. Bu takdirde, emperyalizm ile söz konusu ülke arasındaki tezat, esas tezat halini alır ve ülke dahilinde muhtelif sınıflar arasındaki bütün tezatlar (feodal rejimle halk kitleleri arasındaki esas tezat da dahil olmak üzere) bir zaman için ikinci plâna çekilir ve ancak tâbi bir pozisyon işgal ederler. Nitekim, bu durum Çinde 1840 Afyon harbinin, 1894 Çin Japon harbinin, 1900 yılındaki Yihotuan'lar (Bokser'ler) harbinin karakteristik vasfını teşkil etmiş olduğu gibi, şimdiki Çin Japon harbinin de karakteristik vasfıdır.

Lâkin, başka bir durumda tezatlar yer değiştirirler. Emperyalizm silâhlı baskıya başvurmaya lüzum görmeyip politik, ekonomik, kültürel, vs. alanlarda daha mutedil baskı şekilleri kullandığı zaman, yarı sömürge ülkenin hâkim sınıfı emperyalizmin önünde boyun eğebilir. O zaman bunların arasında, halk kitlelerinin müştereken ezilmesini hedef tutan bir ittifak meydana gelir. Bu halde, halk kitleleri, emperyalistlerle feodaller sınıfının ittifakına karşı mücadele şekli olarak ekseriya sivil harbe başvururlar. Emperyalizm ise, doğrudan doğruya harekete (action) geçmek lüzumunu duymaksızın, yarı sömürge ülkenin reaksiyonelerine halkın ezilmesi işinde yardım etmek için, çoğu defa, vasıtalı yollar kullanır. Bu takdirde, iç tezatlar özel bir keskinlik kazanır. Bu durum, 1911 inkılâp mücadelesinin, 1924 - 1927 inkılâp mücadelesinin, 1927'den sonra Çinde on yıl sürmüş olan Ziraî inkılâp mücadelesinin karakteristiğini teşkil etmiştir. Yarı

sömürge ülkelerde, muhtelif reaksiyoner idareci klikler arasındaki iç savaşlarda, meselâ, Çinde militaristler arasındaki savaşlarda da buna benzer bir durum müşahade edilir.

Bir ülkede inkılâp savaşı emperyalizm ile onun ajanlarının, iç irticâın bizzat varlığını tehdide başlayacak şekilde vüsat kazandığı zaman, emperyalizm, hâkimiyetini korumak için, yukarıda sayılan vasıtalarından gayri birtakım vasıtalar da sık sık başvurur : ya inkılâp cephesine (kampına) ikilik sokar, yahut da iç irticâa yardım etmek için doğrudan doğruya yabancı silâhlı kuvvetleri işe karıştırır. Bu halde, diğer tezatlara gelişmesini tâyin veya bunun üzerine tesir eden tezat, bir kutupta, apaşikâr bir tarzda biraraya gelen yabancı emperyalizm ve söz konusu ülkenin iç irticâı ile, öbür kutupta, halk kitleleri arasında tezahür eder. Böyle bir silâhlı müdahaleye misal olarak Ekim İnkılâbından sonra muhtelif kapitalist memleketlerin Rus reaksiyonelerine yardımını gösterebiliriz. İnkılâp cephesinin bölünmesine misal de, 1927 yılında Çan Kay-şek'in ihanetidir.

Her halükârda, bir prosesüsün çeşitli gelişme merhalelerinden herbirinde, müdir rol oynayan sadece bir tek esas tezat bulunduğu katiyen şüphe götürmez.

Demek oluyor ki, bütün prosesüste — eğer bu prosesüs birçok tezatlara ihtiva etmekte ise — esas olan ve hâkim, kesin bir rol oynayan, daima, bir tek tezat vardır, diğer tezatlara [ise buna nispetle] ancak tâli, tâbi bir pozisyonda bulunurlar. Bu itibarla, bir prosesüs etüd edilirken, eğer bu ikiden fazla tezadı ihtiva eden kompleks bir prosesüs ise, esas tezadı bulmağa çalışmak lâzımdır. Esas tezat bulununca bütün problemler kolayca çözülür. İşte, Marx'ın kapitalist cemiyet hakkındaki incelemesinde bize gösterdiği metod budur... Binlerce ve binlerce bilgin ve pratisyen bu metodu anlamamaktadır: netice olarak bunlar tam mânâsıyla karanlık içinde bocalamakta, zincirin esas halkasını keşfedememekte ve bu yüzden de tezatlara halletmek için gerekli metodu bulamamaktadırlar.

Daha önce de söylediğimiz gibi, bir prosesüste mevcut bütün tezatların incelenmesine aynı tarzda yanaşılmamalıdır. Prosesüsteki esas tezadı tâli tezatlardan ayırmak zarureti vardır. Bunu yaptıktan sonra, asıl iş (l'essentiel) esas tezat üzerinde durmaktır. Fakat, esas tezat olsun, tâli tezatlar olsun, muhtelif tezatların iki veçhesi de aynı tarzda ele alınabilir mi? Hayır, bu da yapılamaz. Herhangi bir tezadın veçheleri eşitlikten uzak (inéale) bir tarzda gelişirler. Bazen bunların arasında bir denge varmış gibi görünürse de, bu ancak geçici, izafî bir durumdur; aslî (fondamentale) durum gelişmede eşitsizlik (développement inégal)'dir. Tezadın iki veçhesinden biri mutlaka esas, diğeri ise tâli veçhedir. Şeylerin ve fenomenlerin karakterini, netice itibarıyla (au fond), tâyin eden tezadın hâkim pozisyonunda olan esas veçhesidir.

Fakat, tezadın veçhelerinin bu pozisyonu değişmez değildir — tezadın esas veçhesi ile tâli veçhesi birbirine tahavvül eder ve bunun neticesinde fenomenlerin karakteri değişir. Muayyen bir prosesüste, yahut tezadın gelişmesinin muayyen bir merhalesinde tezadın esas veçhesi A, tâli veçhesi de B ise, gelişmenin başka bir merhalesinde, yahut başka bir gelişme prosesüsünde veçhelerin birbirlerine nispetle pozisyonu (la position relative) değişir : bu değişiklik, fenomenin gelişme prosesüsü içinde mücadele halinde bulunan, tezadın iki veçhesi arasındaki kuvvetler nispetinde meydana gelen değişikliğin derecesine göre (en fonction de) olur.

Sık sık «eskinin yerini yeninin alması»ndan bahsederiz. Kâinatın genel ve hükümden düşmez kanunudur bu. Bir fenomenin, bizzat kendisinin ve içinde bulunduğu şartların karakterine göre çeşitli şekiller altında meydana gelen bir sıçrama ile başka bir fenomen haline gelmesi : işte, eskinin yerini yeninin alması prosesüsü budur. Her fenomende yeni ile eski arasında bir tezat bulunur. Bu tezat dolambaçlı bir sıra mücadeleler doğurur. Bu mücadeleler sonunda yeninin büyüyüp müdir rol oynamaya kadar yükseldiği görülür. Eski ise, bilâkis, küçülür (décroit) ve yok olmağa yüz tutar. Ve yeni eskiye galebe çalar çalmaz, kendine has kalitesiyle eski fenomen [yine] kendine has

yeni bir kalitesi olan yeni bir fenomen halini alır. Demek oluyor ki, şeylerin ve fenomenlerin kalitesi, aslında (fondamentalement), hâkim bir pozisyonda bulunan tezadın esas veçhesi tarafından tâyin edilir. Tezadın hâkim bir pozisyonda bulunan esas veçhesi değişince, fenomenin kalitesi de buna uygun bir değişikliğe uğrar.

Eski feodal cemiyette bir alt (subalterne) pozisyonda bulunan kapitalizm, kapitalist cemiyette hâkim kuvvet haline geldiği zaman, cemiyetin karakteri buna tekabül eden bir değişikliğe uğrar : feodal iken, kapitalist olur. Feodaliteye gelince, o da, yeni kapitalist cemiyette, geçmişteki hâkim kuvvetlikten çıkıp alt kuvvet halini alır ve tedricen zeval bulur. Meselâ, İngiltere ve Fransada bu böyle olmuştur. İstihsal kuvvetlerinin gelişmesi üzerine, burjuvazi, ilerici bir rol oynayan bir yeni sınıf olmaktan çıkarak reaksiyoner bir rol oynayan eski bir sınıf haline gelir ve, en sonunda, iktidardan düşmüş, zamanla kaybolmağa mahkûm bir sınıf olur. Sayıca burjuvaziyi çok geride bırakan, onunla aynı zamanda büyümüş olan, fakat onun hâkimiyeti altında bulunan proletarya, başlangıç devresinde, burjuvaziye tâbi bir pozisyonda bulunan yeni bir kuvvet teşkil eder; yavaş yavaş büyür, kuvvetlenir ve tarihte müdir bir rol oynayan bağımsız bir sınıf olur ve, en sonunda, iktidara geçer... Böylece, cemiyetin karakteri değişir — eski kapitalist cemiyet olmaktan çıkarak, bir yeni sosyalist cemiyet olur...

Çine gelince, onun bir yarı sömürge ülke haline gelişinin tezatlı prosesüsü içinde emperyalizm esas pozisyonu işgal etmekte ve Çin halkını ezmekte, Çin ise bağımsız bir ülke olmaktan çıkıp bir yarı sömürge haline gelmiş bulunmaktadır. Fakat, durum önlenmesi imkânsız bir şekilde değişecek; Çin halkının proletaryanın sevk ve idaresi altında büyüyen kuvveti, mücadele şartları içinde, Çini yarı sömürgelikten çıkarıp mutlaka bağımsız bir devlet haline getirecek ve [böylece] emperyalizm devrilip eski Çin, önlenemez bir şekilde, bir yeni Çine inkılâp edecektir.

Eski Çinin yeni bir Çin haline transformasyonu, eski, feodal

kuvvetler ile yeni, halkçı kuvvetlerin durumunda da bir transformasyonu tazammun eder (englobe). Toprak sahiplerinin eski feodal sınıfı devrilerek hâkim sınıf olmaktan çıkacak ve tedricen yok olacaktır... Böylece, Çin cemiyetinin karakteri değişecek, yani eski yarı sömürge, yarı feodal cemiyet yeni, demokratik bir cemiyet olacaktır.

Geçmişte de buna benzer transformasyonlar olmuştur. Üç yüz yılla yakın bir müddetle Çinde hüküm sürmüş olan Mançu hanedanı 1911 İhtilâli'nde devrilmiş ve Sun Yat-sen'in idaresindeki inkılâpçı «Tungmenhuei» bir an gelip muzaffer olmuştur. 1924 - 1927 İnkılâp savaşında, Kuomintang ile Partimizin inkılâpçı kuvvetleri, güney Çinde, zayıf iken güçlü hale gelip Kuzey Seferi'nde zafer kazandılar ve bir vakitlerin müthiş kuvvetli Peiyang militaristleri devrildiler. 1927 de partimiz tarafından idare edilen halk kuvvetleri Kuomintang reaksiyonunun darbeleri altında birdenbire azaldı, fakat saflarını oportünizmden temizledikten sonra bu kuvvetler yavaş yavaş yeniden önem ve kudret kazandılar. Partimiz tarafından idare edilen inkılâpçı üslerin arazisinde köle durumundaki köylüler efendi oldular ve toprak ağaları bunun aksi yönde bir istihaleye uğradılar. İşte, devamlı olarak, âlemde eskinin yerine yeninin geçmesi, eskinin tasfiye olup yeninin ortaya çıkması, eskinin zevale uğrayıp yeninin gelişmesi böyle olur.

İnkılâp mücadelesinde bazen güçlükler elverişli şartlara üstün gelir. Bu halde, güçlükler tezaadın esas veçhesini, elverişli şartlar da tâli veçhesini teşkil ederler. Lâkin, inkılâpçılar himmet ve gayretleriyle yavaş yavaş güçlüklerle galebe çalmayı, yeni elverişli şartlar yaratmayı başarırlar ve o zaman elverişsiz durum yerini elverişli duruma bırakır. Nitekim, 1927,de Çinde inkılâbın yenilmesinden sonra ve Uzun Yürüyüş sırasında Ordumuz için böyle olmuştur. Şimdi de, Çin Japon harbi içinde, Çin yeniden güç bir durumda bulunuyor. Fakat, biz bu durumu değiştirebilir, Çinle Japonya arasındaki durumu kökten tadile uğratabiliriz. Aksi şartlar içinde, inkılâpçılar hatâlar işledikleri takdirde, elverişli bir durum elverişsiz hale gelebilir. 1924 - 1927 inkılâbı sırasında kazanılan zafer bir yeniliş haline gelmiştir.

1927'den sonra güney Çinin birçok eyaletlerinde meydana getirilen inkılâpçı üsler 1934'te tamamıyla kaybedilmiştir.

İlmî bilgilerin (sciences) hazmedilmesi suretiyle bilgisizlikten bilgiye doğru giden hareketteki tezat için de aynı şey vârittir. İlk önce, henüz marksizmi etüd etmeğe başladığımız zaman, marksizm hakkındaki bilgisizliğimiz veya mahdut bilgimiz ile marksizmin bilgisi arasında bir tezat vardır. Fakat, şevkle çalıştığımız takdirde, bu bilgisizliği bilgiye, bu azıcık bilgileri derin bilgilere, marksizmin körükörüne tatbikini ustalıkla tatbikine kalbedebiliriz.

Bazı kimseler, yukarıdaki tezlerin şümulüne girmeyen bazı tezatlara bulundığı düşüncesindedirler. Meselâ, istihsal kuvvetleri ile istihsal münasebetleri arasındaki tezatta esas veçheyi istihsal kuvvetleri; teori ile pratik arasındaki tezatta esas veçheyi pratik; ekonomik temel ile üstyapı arasındaki tezatta esas veçheyi ekonomik temel teşkil ediyorsa, bu kimselere göre, bu veçhelerin karşılıklı pozisyonu aslâ becayişe (permutation) uğramaz. Bu, diyalektik materyalizme değil, mekanist materyalizme has bir anlayıştır. Hiç şüphesiz, genel olarak, esas rolü, kesin rolü oynayan istihsal kuvvetleridir, pratiktir, ekonomik temeldir ve bunu inkâr eden kimse materyalist olamaz. Fakat, kabul etmek lâzımdır ki, muayyen bazı şartlar içinde, istihsal münasebetleri ve keza teori veya üstyapı da kesin, esas rolü oynayabilirler. İstihsal münasebetleri değişmeden istihsal kuvvetlerinin gelişmesi kabil olmadığı zaman, istihsal münasebetlerinin değiştirilmesi esas, kesin rolü oynar. Lenin'in söylediği gibi, «inkılâpçı teori olmadan, inkılâpçı hareket olmaz» ⁽¹⁾ ise, esas, kesin rol inkılâp teorisinin yaratılıp yayılmasıdır. Herhangi bir işin (ne olursa olsun) yerine getirilmesi gerektiği halde bunun için lüzumlu oryantasyon, metod, plân veya muayyen politik direktifler elde bulunmadığı zaman, bu oryantasyon, metod, plân ve politik direktiflerin hazırlanması aslî, kesin bir hal alır. Politik, kültürel, vs. üstyapı ekonomik temelin gelişmesini engelledi-

(1) V. İ. LENİN : Ne yapmalı?, sahife 26, Editions Sociales, Paris, 1947.

ği zaman, politik ve kültürel transformasyonlar aslî, kesin hale gelir. Bu tezler materyalizmi nakzeder mahiyette midir? Hayır, çünkü tarihî gelişmenin genel akışı içinde maddî'nin ruhî'yi (materiel'in spiri-tüel'i), sosyal varlığın sosyal şuuru tâyin ettiğini kabul ediyor, fakat aynı zamanda ruhî'nin maddî üzerine, sosyal şuurun sosyal varlık üzerine, üstyapının ekonomik temel üzerine karşı tesirini de tanıyoruz ve tanımak zorundayız. Böyle yapmakla materyalizme karşı gelmiyor (nous ne contredisons pas), fakat mekanist materyalizmi red ile, diyalektik materyalizmi müdafaa ediyoruz.

Tezatlara spesifik karakteri probleminin incelenmesinde bu iki meseleyi — belli bir prosesüste esas tezatlara ile tâli tezatlara ve teza-
nın esas veçhesi ile tâli veçhesi — nazara almayı, yani tezatlarda mevcut farkları göz önünde bulundurmamayı reddetmek demek, tecritçiliğe, (abstraction) düşmek, tezatlarda olup bitenleri müşahhas bir tarzda anlamak gücünden olduğu kadar, tezatlara çözmek için gerekli doğru metodu bulmak gücünden de mahrum bulunmak demektir. Tezatlarda mevcut bu farklar, tezatlara özel vasıfları, tezatlara gelişmesindeki eşitsizlikle izah olunur. Dünyada mutlak surette yeknesak (régulière) bir tarzda gelişen hiçbir şey yoktur ve yeknesak gelişme teorisi yahut denge teorisi [denilen şey] ile mücadele etmemiz gerekir. Ve işte, eskinin yerini alan yeninin kuvveti kendisini, bilhassa, tezatlara gelişmesindeki bu eşitsizlikte ve gelişme prosesüsü içinde teza-
nın esas veçhesi ile tâli veçhesinin uğradığı değişikliklerde gösterir. Tezatlara gelişmesindeki muhtelif eşitsizlik hallerinin, esas teza-
nın, teza-
nın esas ve tâli veçhesinin tetkiki, bir inkılâpçı partinin kendi siyasî ve askerî strateji ve taktiğini doğru bir şekilde tâyin etmesini mümkün kılan önemli metodlardan biridir ve bu tetkikin en büyük bir dikkatle yapılması icap eder.

V. ZITLARIN AYNILIĞI VE MÜCADELESİ

Teza-
nın cihanşümül ve spesifik karakterleri problemini açıkladıktan (élucider) sonra, zıtlara aynılığı ve mücadelesi meselesinin tetkikine geçmemiz gerekiyor.

Aynılık (aynıyet, identité), birlik, tetabuk (coïncidence), karşılıklı nüfuz (l'interpénétration, l'imprégnation réciproque), karşılıklı tâbilik (yahut karşılıklı şartlandırma), karşılıklı bağıllık veya karşılıklı aksiyon : bütün bunlar aynı bir mefhumu ifade eden muhtelif terimler olup bu mefhum şu iki teze irca olunur :

1. Fenomenlerin gelişme prosesüsündeki her tezadın iki veçhesinden herbiri, öbür zıt veçhenin mevcudiyetini şart koşar, çünkü her ikisi de birliğin içinde beraberce mevcuttur (coexister);

2. İki zıt veçhenin herbiri muayyen bazı şartlar dahilinde kendi zıddına tahavvül eder.

İşte, aynılık denilen şey budur.

Lenin şöyle der : «*Diyalektik; zıtların nasıl birbirinin aynı (identiques) olabileceklerini ve de genellikle (habituellement) böyle olduklarını (ve nasıl bu hale geldiklerini) — hangi şartlar içinde birbirlerin etahavvül etmek suretiyle aynı olduklarını —, neden dolayı insan zihninin bu zıtları ölü, kalıplaşmış şeyler olarak değil de, canlı, şartlandırılmış, hareketli, birbirine tahavvül eden şeyler olarak düşünmesi gerektiğini gösteren teoridir* ⁽¹⁾.»

Lenin'in bu sözlerinin mânası nedir?

Bütün prosesüslerde zıtlar (contraires) daima birbirlerini reddederler, daima birbirlerine karşı mücadele halindedirler, daima birbirlerine karşı koyarlar (s'opposent). Ve âlemde olsun, insan düşüncesinde olsun bütün fenomenlerin gelişme prosesüslerinde bu türlü tezatlı veçheler bulunur. Bunun istisnası yoktur. Basit bir prosesüste ancak bir tek zıtlar çifti; kompleks prosesüslerde ise daha fazla zıtlar çifti bulunur. Bu çiftler (ces paires contraires) de, ayrıca, birbirleriyle tezada girerler. Objektif dünyada ve insan düşüncesindeki bütün fenomenlerin bünyesi böyledir (sont constitués) ve bunların hareketi buradan gelir.

(1) V. İ. LENİN : «Hegel'in Mantık ilmi hakkında kritik notlar», Felsefe defterleri.

Görülüyor ki, zıtlar birbirlerinden son derece farklıdırlar (dissemblables) ve bir olmaktan uzaktırlar. Öyleyse, niçin bunların aynılığından ve birliğinden bahsediyoruz?

Çünkü tezatlı veçheler yalnız başlarına ve birbirleri olmaksızın mevcut olamazlar. İki zıt, tezatlı (mütenakız) veçheden biri bulunmadığı takdirde, öbür veçhenin mevcudiyet şartları da ortadan kalkar. Düşününüz : iki zıt fenomenden, insan şuurunda doğan zıt yönlü iki mefhumdan herhangi biri yalnız başına mevcut olabilir mi? Hayat olmadan ölüm, ölüm olmadan hayat olmaz. Yüksek olmadan alçak, alçak olmadan yüksek olmaz. Mutsuzluk olmadan mutluluk, mutluluk olmadan mutsuzluk olmaz. Kolay olmadan zor, zor olmadan kolay olmaz. Toprak sahibi olmadan kiracı çiftçi, kiracı çiftçi olmadan toprak sahibi olmaz. Burjuvazi olmadan proletarya, proletarya olmadan burjuvazi olmaz. Emperyalist millî baskı olmadan sömürge ve yarı sömürgeler, sömürge ve yarı sömürgeler olmadan emperyalist millî baskı olmaz. Bütün zıtlar için bu böyledir. Bunlar, muayyen bazı şartlar içinde, bir yandan, birbirleriyle zıtlaşırlar; öbür yandan da, birbirlerine bağlı bulunur, birbirlerine nüfuz eder (s'interpenètrent), iç içe girer (s'imprègnent réciproquement), birbirlerine tâbi olurlar. Aynılık denilen şey budur. Muayyen bazı şartlar içinde, bütün tezatlı veçhelerin özelliği aynı olmamak (la non-identité)'tır; bunlara zıtlar denilmesinin sebebi budur. Fakat, aynı zamanda, bu zıtlar arasında bir aynılık mevcuttur ve bunun için bunlar birbirlerine bağlıdırlar. Lenin'in, diyalektiğin, «*zıtların* nasıl birbirleriyle *aynı* olabileceklerini ve genellikle de böyle olduklarını (ve nasıl bu hale geldiklerini)» incelediğine dair sözleri, bilhassa, bu hususla ilgilidir. Zıtlar nasıl aynı olabilirler? Sırf mevcudiyetlerinin karşılıklı olarak birbirlerini şartlandırmasıyle... İşte, «aynılık» mefhumunun ilk mânası budur.

Fakat, tezadın iki veçhesinin karşılıklı olarak birbirlerinin mevcudiyetini şartlandırıdıklarını, aralarında bir aynılık bulunduğunu ve bunun için bunların birlik içinde beraberce var olduklarını (coexister) söylemek kâfi midir? Hayır, kâfi değildir. Mesele sadece tezadın iki

veçhesinin birbirini mütekabilen şartlandırmasından ibaret değildir : daha önemlisi şudur ki, zıtlar birbirlerine tahavvül ederler. Bu demektir ki, bir fenomende mündemiç tezatlı veçhelerden herbiri, muayyen bazı şartlar içinde, kendi zıddına tahavvül eder, zıt veçhenin bulunduğu pozisyonu alır. «Zıtların aynılığı» mefhumunun ikinci mânası da budur.

Şu halde bir soru : bu zıtlar arasında, muayyen şartlar altında, bir bağıllık veya aynılık bulunmasaydı, bu gibi değişiklikler meydana gelebilir miydi?

Çağdaş Çin tarihinin muayyen bir merhalesinde belli bir müspet rol oynamış olan Kuomintang, kendi sınıfî tabiatı ve emperyalizmin cazip vaadleri dolayısıyla (bunlar şartları teşkil eder) 1927'den sonra aksi inkılâpçılık yoluna girmiş, fakat Çinle Japonya arasındaki tezatların derinleşmesi ve Partimiz tarafından tatbik edilen birleşik cephe politikası dolayısıyla (bunlar şartları teşkil eder) Japonyaya karşı mukavemetten yana çıkmak zorunda kalmıştır. Birbiri haline dönen zıtlar arasında muayyen bir aynılık vardır.

Yürütmekte olduğumuz ziraî inkılâbın prosesüsü şundan ibaretir ve öyle olmakta devam edecektir : toprağın sahibi olan toprak ağaları (propriétaires fonciers) sınıfı topraktan mahrum bir sınıf haline gelmekte, kendilerine toprak verilen topraktan mahrum köylüler ise birer küçük mülk sahibi olmaktadır. Varlık ve yokluk (la présence et l'absence), elde etmek ve elden çıkarmak (l'acquisition et la perte), muayyen bazı şartlar içinde, birbirlerine bağıdırlar ve aralarında bir aynılık mevcuttur. Köylülerin özel mülkiyeti de, sosyalizm şartları içinde, sosyalist ziraatte sosyal mülkiyete tahavvül edecektir... Özel mülkiyet ile sosyal mülkiyet arasında, bir kıyıda öbürüne götüren bir köprü vardır. Felsefede buna aynılık, karşılıklı transformasyon, karşılıklı nüfuz adı verilir.

Savaş ve barışın birbirine tahavvül eden fenomenler oldukları malûmdur. Barış savaşın yerini alır, meselâ, Birinci dünya savaşı, savaş sonrası barışına tahavvül etti; halen, Çinde sivil harp sona ermiş ve bütün memlekette barış kurulmuştur. Savaş barışın yerini alır; meselâ 1927'de Kuomintang ile Partimiz arasındaki işbirliği harbe inkılâp etti; milletlerarası münasebetlerdeki mevcut barış halinin bir ikinci dünya savaşına tahavvül etmesi mümkündür. Niçin bu böyle oluyor? Çünkü, sınıflı cemiyette, savaş ve barış gibi tezatlı fenomenler arasında, muayyen şartlar içinde, bir aynılık mevcuttur.

Bütün zıtlar birbirleriyle karşılıklı münasebet (interrelation) halinde bulunurlar ve sadece, muayyen bazı şartlar dahilinde, tek bir bütün halinde birlikte mevcut olmakla kalmayıp, başka bazı muayyen şartlar dahilinde, birbirlerine tahavvül ederler — işte «zıtların aynılığı» mefhumunun tümüyle mânası budur. Lenin de zaten bundan bahsetmektedir :

«... zıtlar nasıl birbirinin *aynı olabilirler* ve de genellikle böyledirler (nasıl bu hale gelirler), hangi şartlar içinde aynıdırlar, birbirlerine tahavvül ederler...»

«... niçin insan zihni bu zıtları ölü, kalıplaşmış şeyler olarak değil de, canlı, şartlandırılmış, hareketli, birbirine tahavvül eden şeyler olarak düşünmelidir?»

Çünkü objektif olarak var olan şeyler ve fenomenler bilfiil (effectivement) böyledirler. Objektif olarak mevcut bir fenomenin tezatlı veçhelerinin birliği veya aynılığı aslâ ölü, kalıplaşmış [bir birlik veya aynılık] olmayıp, bilâkis canlı, şartlandırılmış, hareketli, geçici ve izafîdir; bütün zıtlar, muayyen şartlar içinde, birbirlerine tahavvül ederler; ve bu durumun insan düşüncesindeki aksi (le reflet) marksist, materyalist diyalektik dünya anlayışını teşkil eder. Ancak, halen mevcut bulunan veya eskiden mevcut bulunmuş olan reaksiyoner hâkim sınıflarla onların hizmetindeki metafiziktir ki, zıtları canlı, şartlandırılmış, hareketli, birbirine tahavvül eden şeyler olarak değil de,

ölü, kalıplaşmış şeyler olarak telâkki eder; her yerde bu yanlış anlayışı yayar ve kendi hâkimiyetini sürdürmek için halk kitlelerini aldatırlar. [Şu halde, ...] mürtecilerin ve metafizikçilerin muzır fikirlerinin iç yüzünü açığa vurmak, eşyada ve fenomenlerde mündemiç diyalektiği yaymak, bir fenomenin başka bir yeni fenomen haline inkılâp etmesine yardım etmek bir vazifedir.

Muayyen şartlar içinde, zıtlar arasında bir birlik bulunduğunu söylerken, biz, gerek bu zıtları, gerekse bunların birbirlerine tahavvülünü gerçek ve müşahhas olarak telâkki ediyoruz. Halbuki, mitoslarda görülen çeşitli istihaleler, meselâ, *Şan hai king* ⁽¹⁾ kitabında Kua Fu'nun güneşi takip etmesi, *Huai nan tse* ⁽²⁾ kitabında kahraman Yi'nin

(1) *Şan hai king* (Dağlar ve denizler kitabı) : Çankuo devrinde (M. Ö. V - III asırlar) ait bir eser. Kua Fu : *Şan hai king*'de anlatılan tanrılar soyundan bir varlık. Anlatıldığına göre : «Kua Fu güneşi takip ediyordu. Yolda susadı ve iki nehrin, Huangho ile Veiho'nun sularını içti. Bu nehirlerin suyu ona kâfi gelmedi. Bunun üzerine, o, susuzluğunu gidermek için kuzeye, Açık Denize doğru seyirtti. Fakat, oraya varamadan, yarı yolda susuzluktan öldü. Elinden düşen asâ orman halini aldı» (böl. «Hai vai pei king»).

(12) Yi : antik Çin tradisyonunun kahramanı. Kahraman Yi'nin güneşleri nasıl vurduğunu anlatan meşhur mitosda, onun ok atmaktaki ustalığından bahsedilir. Lieu An (Han'lar sülâlesine mensup kişizadelerin temsilcisi - M. Ö. II nci yüzyıl) tarafından yazılmış olan *Huai nan tse* kitabında şöyle denir : «İmparator Yao'nun saltanatı devrinde on güneş birden doğmağa başladı. Bütün ekinler yandı, bütün bitkiler mahvoldu, halkın yiyecek şeyi kalmadı. İnsanları parçalayan ejder başlı ve çok hızlı koşan vahşi hayvanlar, yangın ve su baskınları getiren uzun dişli canavarlar, meskenleri yıkan karsırga kuşları, korkunç cesamette yaban domuzları, koskoca zehirli yılanlar halkın binbir felâketine sebep oldular. Yao, gökteki on tane güneşle yeryüzündeki canavarları okla vurmasını Yi'ye emretti... Bütün halk sevindi.»

Doğu Han'ları (M.Ö. II nci yüzyıl) sülâlesi devri yazarlarından Vang Yi de, Antik çağ şairlerinden Şu Yuan'ın Tian ven (Muamma) adlı eserinin mısraları hakkındaki şerhlerinde aynı şeyi yazar : Yao'nun zamanında on güneş birden doğmağa başladı ve bütün bitkiler yandı. Yao, Yi'ye on güneşin üzerine ok atmasını emretti. O da bunlardan dokuzunu vurdu... yalnız birini bıraktı.»

okuyula dokuz güneşi öldürmesi, *Si yeu ki* ⁽¹⁾ kitabında Sun U-kung'un 72 kılığa girmesi (métamorphoses), *Liao çai çi yi* ⁽²⁾ kitabında ruhların ve tilkilerin insan kılığına girmeleri mitoslarında, vs. olduğu gibi, zıtların karşılıklı olarak birbirlerine tahavvülü hep safdilce, fantezi kabilinden şeylerdir. Bunlar, zıtların gerçek, kompleks, sayısız transformasyonlarından ilhamlanan insanların sübjektif muhayyile mahsulleridir; hiçbir suretle müşahhas zıtlardan doğma gerçek değişiklikler değildir. Marx şöyle diyordu : «Her boş mitoloji tabiat kuvvetlerine muhayyilede ve muhayyile vasıtasıyla hükmeder, şekil verir; ve böyle olduğu için de, tabiatın gerçekten hüküm altına alınmasıyla birlikte kaybolur⁽³⁾.» Mitoslarda (ve efsanelerde) görülen bu bir sürü istihale (métamorphoses) hikâyeleri, insanların tabiat kuvvetlerine hükmedişini gösterdikleri nispette, onların zevkini okşayabilir, hattâ aralarından bazı en iyileri bir «ebedî füsün» (Marx) dahi taşıyabilir, fakat yine de bu mitoslar müşahhas tezatlara ait muayyen durumlar temeli üzerinde yaratılmış değildirler ve bu sebeple gerçeğin ilmî aksini (le reflet) teşkil etmezler. Demek oluyor ki, mitoslardaki veya efsanelerdeki tezatları teşkil eden veçheler gerçek birliğe sahip bulunmazlar; bunlar birtakım muhayyel birlik'lerdir. Marksist diyalektik ise, bilâkis, gerçek transformasyonlardaki birlik'leri ilmî bir şekilde aksettirir.

(1) *Si yeu ki* (Batıya hac seferi) : XVI ncı yüzyılda yazılmış fantastik bir roman. Romanın başlıca kahramanı Sun U-kung, sihirbaz bir maymundur. Bu maymun, 72 kılığa girmenin (métamorphoses) sırrını biliyor ve istediği zaman vahşi hayvan, kuş, balık, böcek, ot, ağaç, çeşitli eşya ve insan, vs. hali ni alabiliyordu.

(2) *Liao çai çi yi* (Kaygusuz odanın garip masalları) : Tsing'ler sülâlesi devrinde (XVII nci yüzyıl) Pu Sung-ling tarafından halk tradisyonlarına dayanılarak toplanmış ve tertiplenmiş efsaneler mecmuası. Mecmuada, ekserisi tabiatüstü varlıklar, hayaletler ve kurnaz tilkiler tarafından gösterilen mucizelere dair 431 tane efsane vardır.

(3) KARL MARX : Ekonomi politiğin tenkidine hizmet.

Niçin yumurta civciv halini alabilir de taş alamaz? Niçin savaşla barış arasında bir aynılık mevcuttur da, savaşla taş arasında mevcut değildir? Niçin insan ancak insan doğurabilir de, başka bir şey doğuramaz? Bunun sebebi, zıtların aynılığının ancak muayyen, zarurî (indispensables) bazı şartlar içinde mümkün olmasıdır. Bu muayyen, zarurî şartlar olmadan hiçbir aynılık olamaz.

Niçin, Rusyada 1917 Şubat burjuva demokratik inkılâbı, sosyalist ve proleter Ekim inkılâbına doğrudan doğruya bağlı olduğu halde, Fransız burjuva inkılâbı bir sosyalist inkılâba doğrudan doğruya bağlı değildir ve neden dolayı 1871 Paris Komünü neticede bozguna uğramıştır? Nasıl oluyor da, Moğolistan ve Orta Asya, göçebe rejimleriyle, doğrudan doğruya (immédiat) sosyalizme geçmektedirler? Niçin Çin inkılâbı, kapitalist yolu bir yana bırakıp, Batı ülkelerinin eski tarih yolunu izlemeden ve burjuva diktatörlüğü merhalesinden geçmeden doğrudan doğruya sosyalizme intikal edebilir? [Bütün] bunlar ancak söz konusu [tarihî] devirlerden herbirine has müşahhas şartlarla izah edilir. Bir fenomenin gelişme prosesüsünde muayyen zarurî şartlar olgunlaşmış bulunuyorsa, muayyen bazı zıtlar ortaya çıkar ve bu zıtlar (iki veya daha fazla) birbirlerini karşılıklı olarak şartlandırır, birbirlerine tahavvül ederler. Aksi halde, bunların hiçbirisi olmaz.

Aynılık problemi de böyledir. Mücadele nedir? Aynılık ile mücadele arasında nasıl bir münasebet vardır?

Lenin şöyle der : «Zıtların birliği(tetabuku, aynılığı, muadilliği) şartlı, muvakkat (temporaire), geçici (passagère) ve izafîdir. Birbiri ni karşılıklı olarak reddeden zıtların mücadelesi [ise] mutlaktır, tıpkı gelişme gibi, hareket gibi ⁽¹⁾.»

Lenin burada neden söz ediyor?

Lenin, burada, bütün prosesüslerin bir başlangıcı ve bir sonu olduğunu, hepsinin kendi zıtlarına tahavvül ettiklerini söylüyor. Bütün

(1) V. İ. LENİN : Diyalektiğe dair, (Felsefe defterleri.)

prosesüslerin devamlılığı (la permanence) izafî olduğu halde, bunların değişkenliği (variabilité) — ki bir prosesüsün başka bir prosesüs haline dönmesinde ifadesini bulur — mutlaktır. Hareket halindeki her fenomene has iki hal vardır : bir izafî sükûnet (repos, hareketsizlik) hali, bir de aşikâr değişme hali. Bu iki hal, bizzat fenomenin içinde bulunan iki zıt faktörün karşılıklı mücadelesinden doğar. Fenomen, hareketi içinde, birinci halde bulunduğu zaman kalitatif değil, sadece kantitatif değişikliklere uğrar ve bu da tezahürünü sırf görünüşe ait bir sükûnette (hareketsizlikte) bulur. Buna mukabil, fenomen, hareketi içinde, ikinci halde bulunduğu zaman, — birinci halde bulunuşu sırasında uğradığı kantitatif değişikliklerin artık en yüksek noktaya ulaşmış olmasından ötürü, — onda bir birlik parçalanması (un démembrement de l'unité), bir kalitatif değişiklik meydana gelir ve bu da tezahürünü aşikâr tebeddüllerde bulur. Günlük hayatta müşahede ettiğimiz birlik (unité), tecanüs (cohésion), birleşme (union), âhenk, istikrar, denge, durgunluk, sükûnet, devamlılık, yeknesaklık (régularité), tekâsüf (condensation), cazibe, vs. hep kantitatif değişiklikler halinde bulunan şeylere ait tezahürlerdir. Buna mukabil, birliğin dağılması ve tecanüs, birleşme, âhenk, istikrar, denge, durgunluk, sükûnet, devamlılık, yeknesaklık, tekâsüf, cazibe halinin bozulup bunların zıt hale geçmeleri, kalitatif değişiklikler halinde, bir prosesüstten diğerine geçiş sırasında meydana gelen değişiklikler halinde bulunan şeylere ait tezahürleri teşkil ederler. Şeyler, fenomenler durmadan birinci halden ikincisine geçerler. Gerçi, zıtların mücadelesi her iki halde de mevcuttur, fakat tezaadın çözülüşü ikinci hal sırasında olur. İşte, biz bunun için zıtların birliğinin şartlı, muvakkat, izafî; birbirini karşılıklı olarak reddeden zıtların mücadelesinin ise mutlak olduğunu söylüyoruz.

Yukarıda, zıtlar arasında bir aynılık bulunduğunu ve bu sebeple bunların bir birlik halinde mevcut olup birbirlerine tahavvül edebildiklerini söyledik; her şey şartlara bağlıdır, yani muayyen bazı şartlar içinde bu zıtlar birleşebilir ve birbirlerine tahavvül edebilirler; bu

muayyen şartlar olmadan, zıtların teşekkülü veya birarada mevcudiyetleri ve, keza, birbirleri haline dönmeleri imkânsızdır. Zıtların birliği ancak muayyen bazı şartlar içinde teşekkül eder. Bunun için, birlik şartlıdır, izafîdir. Halbuki, zıtlar mücadelesinin bütün [bir] prosesüse başından sonuna kadar nüfuz ettiğini ve bir prosesüsün başka bir prosesüse tahavvülüne yol açtığını söylüyoruz; zıtların mücadelesi istisnasız her yerde mevcuttur ve bunun için de şartsızdır, mutlak-tır.

Şartlı ve izafî birlik'in şartsız ve mutlak mücadele ile birleşmesi (l'union) bütün fenomenlerin tezatlı hareketini meydana getirir (forme).

Biz Çinliler sık sık : «Bunlar birbirine zıttır ama birbirini doğurur» ⁽¹⁾ deriz. Bu, zıtlar arasında bir birlik bulunduğu mânasına gelir. Bu sözde diyalektik vardır; bu söz metafiziğe indirilmiş ağır bir darbedir. «Bunlar birbirine zıttır» demek, zıtlar birbirlerini red veya birbirlerine karşı mücadele ederler, demektir. Bunlar «birbirini doğurur» demek, muayyen bazı şartlar içinde zıtlar birbirlerine bağıdırlar ve birliğe varırlar, demektir. Bundan başka, birliğin içinde de bir mücadele cereyan eder ve mücadele olmadan birlik olmaz.

(1) Bu cümleye, ilk defa olarak, M. S. 1 inci yüzyılda yaşamış ünlü Çin tarihçisi Pan Ku tarafından kaleme alınmış olan Tsian han şu ve kayinamesinde (cilt XXX, böl. «Yi ven çi») rastlanır. Pan ku'nun metninde şöyle denilmektedir : «On tane felsefe mezhebi (ekolü) içinde yalnız dokuzu dikkate lâyıktır. Bunların hepsi de, meşru hükümdarın saltanatı inhitata uğradığı ve mahallî başbuğlar (şefler) kendi aralarında mücadele etmeğe başlayıp herbiri kendi keyfine göre bir idare tutturduğu zaman ortaya çıkmıştır. Bu şartlar içinde, herbiri ardından birçok mezhepler zuhur etti. Bunların herbirisi, kendi iddialarını (tezlerini) ileri sürüp, kendi doğru gördüğü şeyleri övüyordu. Herbirisi kendi akidesini (doktrinini) hararetle salık veriyor, bunu bir mahallî idareciye kabul ettirmeğe çalışıyordu. Bu mezheplerin görüşleri, aralarındaki ayrılığa rağmen, birbirlerini karşılıklı olarak hem cerh, hem de tevlit etmekte (doğurmakta) idi. Tıpkı su ile ateş gibi... Merhamet ve vazife hissi, hürmet ve dostluk birbirine zıttır ama birbirini doğurur.»

Birliğin içinde mücadele, spesifik'in içinde cihanşümül, özel'in içinde de genel vardır. Lenin'in deyişiyle söylersek : «izafî'nin içinde mutlak vardır» ⁽¹⁾.

VI. TEZATLAR SERİSİ İÇİNDE ANTAGONİZMANIN YERİ

Zıtların mücadelesi problemini incelerken karşımıza antagonizmanın ne olduğu sorusu çıkar. Bu soruyu biz şöyle cevaplandırıyoruz : antagonizma, zıtların mücadelesi şekillerinden [sadece] bir tanesi olup bu mücadelenin cihanşümül şekli değildir.

İnsanlık tarihi sınıflar arasında antagonizmaya şahit olmuştur. Bu antagonizma zıtların mücadelesinin spesifik bir tezahürüdür. Köleci, feodal ve kapitalist cemiyetlerde sömürenler sınıfı ile sömürülenler sınıfını alalım. Bu iki zıt sınıf, uzun bir devre boyunca, aynı cemiyetin içinde birarada yaşarlar (coexistent). Aralarında mücadele vardır, fakat bu mücadele ancak tezaadın gelişmesi muayyen bir safhaya eriştiği zaman açıktan açığa bir antagonizma şeklini alır ki, bu da kendi gelişme prosesüsü içinde inkılâba tahavvül eder. Sınıflı cemiyette barışın savaşa transformasyonu da buna benzer bir tarzda meydana gelir.

Bir bombada, patlayıştan önce, muayyen şartlar dolayısıyla, zıtlar muvakkaten birlik halinde birarada bulunurlar. Patlama ancak yeni şartların (ateşleme) ortaya çıkmasıyla hasıl olur. En sonda eski tezaadın çözülüp yeni tezaadın doğması keyfiyetinin açık bir çatışma şeklinde meydana geldiği bütün tabiat fenomenlerinde yukarıdakine benzer bir durumla karşılaşılır. Bu tezin iyice hazmedilmesi (s'assimiler) son derece önemlidir.

Fakat, zıtların mücadelesinin muhtelif tezahürlerini müşahhas bir tarzda incelememiz ve yukarıda zikredilen formülün yersiz olarak bü-

(1) V. İ. LENİN : Diyalektiğe dair, (Felsefe defterleri.)

tün fenomenlere maledilmesini önlemeğe çalışmamız gerekir. Tezatlar ve mücadele cihanşümuldür, mutlaktır; fakat, tezatların halline mahsus metodlar, yani mücadele şekilleri tezatların çeşitli karakterine göre farklı farklıdır : bazı tezatlar aşikâr bir antagonizma karakteri alır, diğer bazıları ise almaz. Fenomenlerin müşahhas gelişme tarzına göre, başlangıçta antagonist olmıyan bazı tezatlar [daha sonra] antagonist tezatlar halinde; buna mukabil, başlangıçta antagonist olan bazı tezatlar da [daha sonra] antagonist olmıyan tezatlar halinde inkişaf ederler.

Sınıflı cemiyet şartları içinde, bir Partinin saflarında [görülen] doğru ve yanlış görüşler arasındaki tezatlar, daha önce söylediğimiz gibi, [bu] cemiyetin sınıf tezatlarının Partideki akisleridir. İlk devrede yahut bazı meselelerde bu tezatlar kendilerini derhal antagonist olarak göstermezler. Fakat, bu tezatlar, sınıf mücadeleleri geliştikçe, antagonist hale gelebilirler... Lenin ile Stalin'in görüşleri ile Troçki, Buharin ve daha başkalarının görüşleri arasındaki tezatların hemen daha başlangıçtan antagonist bir şekilde tezahür etmeyip, sonra sonra antagonist hale geldiklerini tarih bize göstermiş bulunuyor. Partimizin tarihinde de bu gibi durumlar olmuştur. Birçok arkadaşların doğru telâkkileriyle Çen Tu-sieu, Çang Kuotao ve daha başkalarının yanlış telâkkileri arasındaki tezatlar da başlangıçta antagonist bir şekilde tezahür etmemiş, fakat bilâhare antagonist hale gelmişlerdir. Halen, Parti içindeki doğru ve yanlış anlayışlar arasındaki tezatlar antagonist bir şekil almış bulunmamaktadır ve hatâ işlemiş olan arkadaşlarımız bu hatâlarını düzeltmeyi bildikleri takdirde, bu tezatlar antagonist hale gelmiyeceklerdir. Bunun için, Parti bir yandan yanlış telâkkilere karşı şiddetli bir mücadele yürütürken, öbür yandan da hatâ işlemiş olan arkadaşlara bu hatâlarının şuuruna ermek imkânını tam olarak vermelidir. Böyle bir durumda aşırı derecede sert bir mücadele elbette uygun düşmez. Mamafih, hatâ işleyenler hatâlarında ısrar edip bunları şiddetlendirirlerse, mezkûr tezatlar antagonist hale gelebilirler.

Kapitalist cemiyette şehir ile köy arasındaki ekonomik tezatlar (burada burjuvazinin kontrolü altındaki şehir, köyü merhametsizce

soyar) ile Kuomintang'ın hâkimiyeti altında bulunan bölgelerde şehir ile köy arasındaki tezatlar (buralarda yabancı emperyalizm ve komprador Çin büyük burjuvazisi tarafından kontrol edilen şehir, köyü vahşice soymaktadır) son derece antagonisttir. Fakat, sosyalist ülkede ve bizim inkılâpçı üslerimizde, bu antagonist tezatlar antagonist olmayan tezatlar haline gelmiştir ve daha ileride bunlar [büsbütün] ortadan kalkacaktır.

Lenin şöyle der : «Antagonizma ile tezat aslâ tek ve aynı şey değildirler. Sosyalist düzende birincisi ortadan kalkacak, ikincisi ise devam edecektir ⁽¹⁾.» Demek oluyor ki, antagonizma zıtların mücadelesi şekillerinden ancak bir tanesi olup, bunun cihanşümül şekli değildir. Bunun için, bu terimi her yerde gelişigüzel kullanmamamız icap eder.

VII. NETİCE

Şimdi kısaca bir genelleştirme yapabiliriz. Şeylerden veya fenomenlerde mündemiç tezat kanunu, yahut zıtların birliği kanunu tabiatın ve cemiyetin ve dolayısıyla düşüncenin temel kanunudur. Bu kanun, metafizik dünya anlayışının taban tabana (directement) zıddıdır. Bu kanunun keşfedilmesi bilgi tarihinde büyük bir inkılâp teşkil etmiştir. Diyalektik materyalizme göre, objektif fenomenlerde ve sübjektif düşüncede cereyan eden bütün prosesüslerin içinde tezatlar mevcuttur ve bunlar bütün prosesüslere, başından sonuna kadar, girerler — tezatların cihanşümül karakteri ile mutlak karakteri buradan gelir. Tezatlî fenomenlerin ve tezaadın veçhelerinden herbirinin kendilerine has özellikleri vardır — tezatların spesifik karakteri ile izafî karakteri buradan gelir. Muayyen şartlar içinde, aynılık zıtların mahiyetinde mündemiçtir ve bu onların bir birlik halinde beraberce mevcut olmalarını (coëxistence) ve, keza, kendi zıtlarına tahavvül etmelerini müm-

(1) V. İ. LENİN : N. İ. Buharin'in İntikal devri ekonomisi kitabı hakkında mülâhazalar.

kün kılar. Tezatların spesifik karakteri ile izafî karakteri aynı zamanda buradan gelir. Mamafih, zıtların mücadelesi aralıksızdır; zıtların birarada mevcudiyeti müddetince devam ettiği gibi, bunların birbirlerine tahavvülü sırasında da — bu tahavvül anında kendisini özel bir açıklıkla göstermekle beraber — devam eder. Tezatların cihanşümül karakteri ile mutlak karakteri bir kere daha buradan gelir. Tezatların spesifik karakteri ile izafî karakterini incelerken, esas tezat ile tâli tezatlar arasındaki, tezadın esas veçhesi ile tâli veçhesi arasındaki farkı gözden kaçırmamamız lâzımdır. Tezatların cihanşümül karakteri ile zıtların mücadelesini incelerken, zıtların mücadelesine ait çeşitli şekiller arasındaki farkları da gözden kaçırmamız gerekir; aksi takdirde, hatâlar önlenemez. İncelememizin sonunda, yukarıda izah edilen ana tezler hakkında açık bir fikre varmış bulunuyorsak, marksizmin temel prensiplerine şiddetle saldıran ve inkılâp dâvamıza zarar veren dogmatik anlayışları yıka-bilir; tecrübe sahibi arkadaşlarımızın bu tecrübelerini sistemleştirmelerine, bir prensip seviyesine çıkarmalarına ve ampirizme has hatâları tekrarlamaktan kaçınmalarına yardım edebiliriz. İşte, tezat kanunu hakkındaki tetkikimizden çıkan netice kısaca budur.

İ Ç İ N D E K İ L E R

Pratiğe dair	7
Tezatlara dair	29
I. İki çeşit dünya anlayışı	34
II. Tezadın cihanşümullüğü	39
III. Tezadın spesifik karakteri	44
IV. Esas tezat ve tezadın esas veçhesi	57
V. Zıtların aynılığı ve mücadeleleri	64
VI. Tezatlar serisi içinde antagonizmanın yeri	74
VII. Netice	76
İçindekiler	79

çin inkılâbının teorik meseleleri

SOSYAL YAYINLAR bu kitabıyla Mao Tse-tung'un felsefi karakterde iki küçük, fakat özlü eserini okuyucularına sunmaktadır. Birincisi **Pratiğe dair**, ikincisi **Tezatlara dair** adını taşıyan bu eserler, Mao Tse-tung'un 30 yıl kadar önce (1937'de) Japon Aleyhtarları Askeri ve Siyasî Yenân Üniversitesi'nde verdiği konferansların metinlerinden meydana gelmiştir. Çin inkılâbı liderinin, bu eserlerinde, marksist bilgi teorisini tam bir vukufu ile izah etmekle kalmıyarak, aynı zamanda, bu teoriyi orijinal bir tarzda işleyip derinleştirdiği de görülmektedir.

Bu iki eser, kesif teorik hüviyetlerine rağmen, inkılâpçı aksiyonla sıkı bir bağılılık halindedirler. Yazar, teorik incelemenin büyük önemini belirtmekle beraber, bunu aslâ kendi başına bir gaye olarak almamaktadır. Objektif ve sübjektif (sosyal ve entelektüel) dünyanın değiştirilmesi pratiği inkılâpçı teorinin daima tek hedefidir. Nitekim, bu iki felsefi eser, Mao Tse-tung'un, kendi ülkesinde inkılâp hareketine büyük zararlar vermiş olduğunu söylediği dogmatik ve ampirist temayüllerin tenkidi mahiyetindedir. Dogmatizm taraftarları, Çinde inkılâp hareketinin orijinal şartlarını anlamamakta direnerek birtakım basmakalıp teorik şemalarla meseleleri halletmek iddiasında bulunurlarken, ampiristler (kaba tecrübeciler) de teorik genelleştirmelerin pratiğe yol gösterici rolünü hor görmekte ve günlük tecrübelerin dar ufku içinde, bir genel görüşten mahrum olarak, bocalamakta idiler.

Mao Tse-tung, bu çifte hatânın karşısına, pratiğin teori için çıkışı noktası, hedef ve doğruluk kıstası, teorinin de pratik için vazgeçilmez bir kılavuz olduğunu gösteren ve meselelerin temelinde yatan tezatların doğru bir şekilde anlaşılıp doğru bir şekilde çözülmesini mümkün kılan materyalist diyalektik bilgi teorisini koymaktadır.

Bugünkü Çinin doğuşunda en önemli rolü oynamış olan kişinin, hâdiselere bakış ve bunlara aktif bir şekilde müdahale ediş tarz ve usulleri hakkında, bizzat kendi kaleminden çıkan bu açıklamalar şüphe yok ki okuyucularımızın büyük ilgisini çekecek ve Çin inkılâbının ideolojik esaslarına dair merak ettikleri birçok noktalarda onlara tatminkâr bilgiler verecektir.

SOSYAL YAYINLAR — Cağaloğlu, Servili Mescit sk. Kurt İğhan No. 107
İ S T A N B U L — P. K. 716 - İSTANBUL